

ДНЕВНИКЪТЪ

(стенографически)

на

XII^{то} Обикновено Народно Събрание

(първа извънредна сесия).

XXXIII заседание, вторникъ, 11 юний 1902 г.

(Отворено въ 3 ч. слѣдъ пладнѣ подъ прѣдседателството на подпрѣдседателя г. Д. К. Поповъ.)

Прѣдседателствуващъ Д. К. Поповъ: (Звъни.)
Засѣданието се отваря.

Моля г. секретаря да прочете имената на г. г. народнитѣ прѣдставители.

Секретарь П. Ковачевъ: (Прочита списъка. Отсѣствувать: И. Арnaudовъ, П. Вжжаровъ, Д-ръ Н. Генадиевъ, Д-ръ К. Милановъ, Г. Кирковъ, П. Пановъ, Г. Пасаровъ, Г. Пеневъ, В. Статковъ, И. Тянковски, П. Чаушовъ и Ю. Юсуфовъ.)

Прѣдседателствуващъ Д. К. Поповъ: Отъ 178 души народни прѣдставители отсѣствувать 12 души. Има законното число народни прѣдставители — засѣданието се продължава.

Има да съобща, че е разрѣшенъ двудневенъ отпускъ на Сливенския народенъ прѣдставителъ г. Кирковъ.

Има постѣпило едно запитване отъ Царибродския народенъ прѣдставителъ г. Емануилъ Начевъ.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретарь П. Ковачевъ: (Чете.)

„Запитване

къмъ г. Министра на Правосъдието отъ Царибродския народенъ прѣдставителъ Емануилъ Начевъ.

Моля г. министра да ми отговори на слѣдующето запитване:

1) Знае ли г. Министерътъ на Правосъдието, че окръжнитѣ сѣдилища, при утвърдението на изборитѣ за градскитѣ и селски общини, всички не прилагатъ еднакво избирателния законъ, т. е. едни утвърждаватъ кметовитѣ, помощницитѣ и лицата, получающи заплата отъ общината, избрани

за членове на общински съвѣти, безъ да сѣ се съобразили съ чл. 48 отъ сѣщия законъ, а други не — въ това число и тричленнитѣ комисии?

2) Знае ли г. министърътъ, че въ новоизбрания Царибродски градско-общински съвѣтъ сѣ утвърдени отъ Софийския окръженъ сѣдъ прѣдседателъ на тричленната комисия Пейчо Стаменовъ и членътъ въ нея Сима Живковъ, въпрѣки горѣказани членъ отъ закона? и

3) Какви мѣрки г. министърътъ мисли да вземе за правилното и еднаквото прилагане не избирателния законъ?

София, 10 юний 1902 г.

Царибродски народенъ прѣдставителъ:

Е. Начевъ.

Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ: Да се тури на реда си на дневенъ редъ.

Прѣдседателствуващъ Д. К. Поповъ: Постѣпило е едно заявление отъ 13 души народни прѣдставители: (Чете.)

„Прѣдъ видъ на въпиющата нужда, да се внесатъ потребнитѣ измѣнения и подобрения въ сѣществуващия законъ за градобитнината, и на основание чл. 51 отъ вътрѣшния правилникъ, прѣдлагаме да се счете внесениятъ законопроектъ за градобитнината за бързъ и да се постави за първо четене, на първо мѣсто, въ идущето засѣдание. Гр. София, 10 юний 1902 г.“ Прѣдложители 13 души.

Споредъ правилника трѣбва да бѣде прието съ $\frac{2}{3}$.

Д. Влаговъ: Азъ искамъ да питамъ г. Министра на Финанситѣ върху слѣдующето. Получили сте една телеграма отъ Хасково, отъ гражданина Маринъ Гоговъ, съ която Ви се оплаква, че финан

совият приставъ въ гр. Хасково билъ задигналъ една тава и два сахана, съ които занесълъ храна по заговѣзни на одного отъ гражданитѣ въ Хасково. Финансовиятъ приставъ, обаче, задигналъ тѣзи негови съсѣди и не искалъ да му ги върне, като му обявилъ, че ги секвестира за дългъ на оногози, на когото занесълъ храната. Моли г. Министра на Финанситѣ да отговори: направилъ ли е разпореждане да се повърнатъ тия съсѣди на притежателя?

Министъръ М. Сарафовъ: Такава депеша азъ не съмъ получилъ; може да я има въ министерството. Азъ ще направя справка.

Д. Влагоевъ: Тя е до Васъ и копие до другаря Кирковъ.

Министъръ М. Сарафовъ: Да, но ти се получава въ министерството; азъ не съмъ я получилъ.

С. С. Вобчевъ: Едно питане къмъ уважаемитѣ г. г. министри и особено къмъ г. Министра на Търговията и Земледѣлието, който отсъствува.

Съгласно чл. 92 отъ нашия правилникъ, слѣдъ като се подписватъ стенографическитѣ дневници на Народното Сѣбрание, се печататъ въ „Държавенъ Вѣстникъ“, като притурка, най-късно 10 дена слѣдъ засѣданieto. Вие знаете, г-да народни прѣдставители, какво значение иматъ дневницитѣ на Народното Сѣбрание; тѣ иматъ два характера, двойно значение: едното актуално, за да може да ги чете обществото и да види какво се върши въ нашето Народно Сѣбрание, какво се прави отъ страна на народното прѣдставителство и отъ страна на правителството, а другото е справочно-историческо, и то е само за онѣзи, които подиръ 5—10 години ще разтворятъ дневницитѣ и ще дирятъ да видятъ какво е писано, или пъкъ за да тълкуватъ законитѣ. За актуалния характеръ на нашитѣ дневници почти не може да се говори, защото снощниятъ „Държавенъ Вѣстникъ“ ни донесе протокола отъ 15 май, XVII засѣдание, а пъкъ въ Държавната печатница, г-да народни прѣдставители, е изпроводено вече и XXIX засѣдание, отъ 6 юний. Ще каже, че 12 дневника вече сж постѣпили въ Държавната печатница и стоятъ тамъ ненапечатани. Сега, като гледаме, помежду имаме 25 дена, въ които трѣбваше непрѣмѣнно, съгласно правилника, да се напечататъ дневницитѣ въ „Държавенъ Вѣстникъ“; но това нѣма. Менѣ ми се струва, че тукъ има чисто и просто едно нехайство въ управлението на Държавната печатница, което нехайство причинява този голѣмъ недостатъкъ въ публикуването на нашитѣ дневници, които трѣбва обществото да чете, па и ние сега-засега да се справяме. Та азъ питамъ г. министра, когото нѣма и когото може да замѣсти другъ отъ присѣдствующитѣ г. г. министри: защо именно става това нѣщо? Не сж ли помислили, или не сж взели нѣкои мѣрки, за да се направи необходимото, за да не става този голѣмъ недостатъкъ?

Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: Азъ ще взема подъ бѣлѣжка питането на г. Вобчева и, като съобща съдържанието на моя другаръ, ще го помоля да вземе надлежнитѣ мѣрки, за да се ускори печатането на дневницитѣ.

В. Димитровъ: Азъ искамъ да направя едно питане до г. Министра на Търговията и Земледѣлието, обаче, ще го отложя до неговото идване, понеже то се отнася до друго едно питане, което съмъ направилъ до него миналата сѣбота, за стачката въ памучната фабрика въ гр. Варна.

Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: Къмъ края на засѣданieto.

Прѣседателствующъ Д. К. Поповъ: Прѣди да пристѣпимъ къмъ дневния редъ, азъ ще консултирамъ Сѣбранието, като прѣдложа на воть искането на г. Драгиева, за спѣшностъ на внесенния законопроектъ за градобитнината.

Желае ли Народното Сѣбрание да се произнесе сега? Споредъ чл. 51 отъ правилника, трѣбва $\frac{2}{3}$ отъ присѣдствующитѣ народни прѣдставители да рѣшатъ този въпросъ. За да не губимъ другъ пътъ време, азъ прѣдлагамъ на гласуване тоя въпросъ сега. Моли ония г. г. народни прѣдставители, които сж за да се даде спѣшностъ на прѣдложението на г. Драгиева за измѣнението на сѣдѣщия законъ за градобитнината, да си вдигнатъ рѣката. Трѣбватъ 132 души. (Отъ лѣвицата: Отъ присѣдствующитѣ!) Менѣство. Сѣбранието не присма. (Д. Яблански: Не е менѣство!) 132 души сж нужни. (Д. Яблански: Провѣрѣте!)

Моля г. г. квесторитѣ да провѣрѣтъ гласовѣтѣ.

Квесторъ Т. Начовъ: 70 души.

Прѣседателствующъ Д. К. Поповъ: Отъ присѣдствующитѣ трѣбва 99 души.

Квесторъ И. Георгиевъ: Споредъ моето прѣброяване излиза, че гласуватъ 85 души.

Прѣседателствующъ Д. К. Поповъ: Ония, които сж за това прѣдложение, моля да станатъ на крака.

Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: Нѣма $\frac{2}{3}$.

Квесторъ Т. Начовъ: 89 души гласуватъ.

Прѣседателствующъ Д. К. Поповъ: Отъ 148 души прѣдставители 89 сж менѣство. Сѣбранието не приема. (Шумъ отъ лѣвия центъръ. — Гласове: Болшинство е! Нека стане поименно гласуване, явно болшинство е!) Моля г. г. квесторитѣ да изброятъ колко души присѣдствуватъ.

Я. Забуновъ: Ние оспорваме. Искаме поименно гласуване.

Квесторъ И. Георгиевъ : Азъ не можахъ да прѣброя всички, защото половината седнаха. Трѣбва да стоятъ на крака, докато се прѣброятъ докрай.

Квесторъ Т. Начовъ : (Слѣдъ прѣброяването на всички.) 143 присѣствуватъ.

Квесторъ И. Георгиевъ : Азъ констатирамъ, че 89 души бѣха, но половината насѣдаха.

Д. Драгиевъ : Г-нъ Георгиевъ изкара друго число!

Прѣседателствующъ Д. К. Поповъ : Трѣбватъ $\frac{2}{3}$, трѣбватъ 97 души народни прѣдставители, а сега гласуватъ само 89. Слѣдователно . . .

Я. Забуновъ и други отъ земледѣлческата група : Ние оспорваме. Да стане поименно гласуване!

Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ : Нѣколко пѣти стана прѣброяване, очевидно е, че $\frac{2}{3}$ това прѣдложение не събира, и сега да подновяваме пакъ прѣброяването и да губимъ врѣме за четенето списъка, азъ съмъ противенъ на това. Тукъ има квестори, които констатираха каквото трѣбваше. Да се мине на дневенъ редъ.

А. Станчовъ : Прави прѣдложение да се гласува поименно. Нека се види, кои ще гласуватъ противъ и кои за. (Глъчка.)

Прѣседателствующъ Д. К. Поповъ : Нѣма съмнѣние върху това гласуване. (Гласове отъ центъра: Ние оспорваме. Поименно гласуване да стане!)

С. Арсениевъ : Азъ, право да ви кажа, подозирамъ бройката на г. Теня Начовъ и нѣмамъ вѣра въ него, ако и да е квесторъ. Щомъ има съмнѣние, на бюрото се налага обязаностъ поименно гласуване да иска.

Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ : Азъ не съмъ стопанинъ на дневния редъ, но не е този способътъ, за да се пристѣпи къмъ поименно гласуване. Поименното гласуване ще ни отнеме врѣме, а менѣ ми се чини, че всички трѣбва да схватимъ това врѣме. (С. Арсениевъ: Васъ ви е страхъ отъ врѣмето! — Отъ центъра: Въпросътъ е такъвъ, че заслужва да губимъ врѣме!) Прѣди всичко г. Арсениевъ нѣмаше право по такъвъ начинъ да изказва недовѣрие спрѣмо единъ членъ на бюрото, което е избрано отъ Народното Сѣбрание, но ако би имало таква съмнѣние и ако има нужда отъ поименно гласуване, има тукъ и други квестори, които може да провѣрятъ, може да изпълнятъ тази мисия, и нѣма нужда отъ поименно гласуване. (Отъ лѣвия центъръ: Правилникътъ е ясенъ.)

Т. Начовъ : Азъ ще моля г. Арсениева, ако нѣма довѣрие въ мене, да заповѣда да прѣброи гласоветѣ. Азъ заявявамъ, че не му прави честъ ако казва, че не вѣрва на мене. Може да станете да прѣброите заедно съ мене, а да казвате, че нѣмате вѣра въ мене, това не ви прави честъ!

Д. Петковъ : Съгласно чл. 54 отъ правилника, въ случай на съмнѣние при първия начинъ на гласуване, прибѣгва се къмъ втория; а при повторно съмнѣние, прибѣгва се къмъ поименно гласуване. Така щото, понеже се пороци съмнѣние, за да не се вдига гюрултия и да не губимъ 2 часа, менѣ ми се струва, че по-скоро ще се свѣрши ако се съгласите да стане поименно гласуване.

Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ : Г-нъ Петковъ, това е цѣла обструкция! Ако съмнѣние може да се нарѣче заявлението на единъ който и да бѣде прѣдставителъ, тогава азъ съ 5 души опозиция ще направя невъзможна работата на Народното Сѣбрание. Вие имате ли съмнѣние въ това прѣброяване?

Д. Петковъ : Но, менѣ ми се струва, че всѣки прѣдставителъ има право да изказва съмнѣние. Тукъ се появи съмнѣние отъ нѣколко души прѣдставители. Правилникътъ не указва при какъвъ случай трѣбва да се появи съмнѣние. Казва: ако се появи съмнѣние при първия начинъ, прибѣгва се къмъ втория, а при повторно съмнѣние, прибѣгва се къмъ поименно гласуване. Менѣ ми се струва, че ако се съгласите да стане поименно гласуване, по-скоро ще се свѣрши. Нито азъ, нито другъ нѣкой иска да прави обструкция, но, иначе, ще се спира само работата на Народното Сѣбрание, като вдигаме гюрултия нѣколко часа по тоя въпросъ.

Я. Забуновъ : Г-да народни прѣдставители! Правилникътъ е много ясенъ, и азъ се чужда защо г. Министъръ-Президентътъ иска да не приемаме това гласуване. Вие виждате, че ние оспорваме туй прѣброяване. Много явно е казано въ правилника, че при повторно съмнѣние, прибѣгва се къмъ поименното гласуване. Тукъ нѣма нищо да се изгуби съ това; обратно, съ прѣдприетѣ си ще изгубимъ много повече врѣме, отколкото ако пристѣпимъ къмъ поименното гласуване. Азъ моля още единъ пѣтъ прѣдседателството да положи поименно гласуване.

П. Пешевъ : Г-да народни прѣдставители! Дѣто ще се бавимъ по-нататкъ, по-добрѣ е да се подчинимъ на разпорѣжданията на чл. 54 отъ правилника, който гласи, че въ случай на съмнѣние при първия начинъ, прибѣгва се къмъ втория; а при повторно съмнѣние, прибѣгва се къмъ поименно гласуване. Именно стана оспорването при второто гласуване, заради това другаритѣ желаятъ —

и азъ потвърждавамъ това тѣхно желание — да стане поименно гласуване. То е отъ капитална важностъ. А пъкъ, че щѣли сме да се забавимъ нѣколко минути, нищо не значи, защото този въпросъ е отъ капиталнитѣ въпроси, съ който трѣбва да се занимае Народното Сѣбрание. Защото трѣбва да признаемъ, че градътъ е една такава стихия, която не ни чака; ние трѣбва по-скоро да се занимаемъ съ вземането на една или друга мѣрка по тоя въпросъ.

Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ: Мислите ли г. Пешевъ, че тукъ дѣйствително има съмнѣние? (П. Пешевъ: Да!) Ако Вие мислите, че има съмнѣние, добръ. Улучили сме се случайно тукъ на тази маса, и ако по тоя начинъ продължаваме да прилагаме правилника, ние не можемъ никога сериозно да говоримъ. Обаче, азъ имамъ пълна вѣра въ г. Пешева, и ако той казва, че има съмнѣние, добръ, нека се провѣри.

Прѣдседателствующъ Д. К. Поповъ: Съгласно чл. 55 отъ правилника, трѣбва тукъ да се сложи такова прѣдложение подписано най-малко отъ 10 души. (Д. Петковъ: То не е тайно гласоподаване, г-нъ прѣдседателю; четѣте чл. 54!) Добръ! Моля г. секретаря да прочете имената на г. г. народнитѣ прѣдставители, които ще гласуватъ за и противъ.

Секретаръ П. Ковачевъ: (Почва да чете списъка и двама народни прѣдставители гласуватъ.)

И. Воденчаровъ: Искамъ думата! (Гласове отъ лѣвия центъръ: Свършенъ е въпросътъ!) Не е свършенъ!

И. Георгиевъ: Гласуването се почна, г-нъ прѣдседателю; ако се дава думата по такъвъ начинъ, ние ще вземемъ думата по редъ всички.

И. Воденчаровъ: Сѣбранието трѣбва да рѣши. (Гласове отъ центра: Нѣма нужда!)

Д. Петковъ: Чл. 54 е ясенъ.

И. Воденчаровъ: Поименното и тайното гласуване, когато има съмнѣние, рѣшава Сѣбранието. Вие нѣмате право, г-нъ прѣдседателю, да полагате въпроса на поименно гласуване, безъ да питате Сѣбранието, както прѣдвижда чл. 55 отъ правилника.

Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ: Г-нъ Воденчаровъ е правъ, (Гласове отъ центра: А а а!) като цитира чл. 55 отъ правилника като правило, но чл. 54 е изключителенъ, и тукъ нѣма нужда отъ примѣняването на чл. 55. Тѣй щото, да се гласува.

Д. Петковъ: Г-нъ Министъръ-Прѣдседателъ е правъ: чл. 54, вѣрно е, дава право, но чл. 55

иска Сѣбранието да гласува това нѣщо, и Министъръ-Прѣдседателъ е правъ — нека се гласува. (Глъчка.)

Прѣдседателствующъ Д. К. Поповъ: Моли тишина, г-да! Тѣзи, които сж за прѣдложението, ще гласуватъ за, които сж противъ прѣдложението, ще гласуватъ противъ.

Секретаръ П. Ковачевъ: (Чете списъка, а г. г. прѣдставителитѣ гласуватъ.)

М. Абаджиевъ — за; Н. Абаджиевъ — противъ; П. Абрашевъ — противъ; И. Арпаудовъ — (отсѣтствува); А. Арсениевъ — за; С. Арсениевъ — за; П. Бадински — противъ; Х. Бакаловъ — за; М. Балтовъ — противъ; Н. Беневъ — за; Д. Благосевъ — за; А. Блажевъ — (отсѣтствува); И. Бобековъ — противъ; С. С. Бобчевъ — за; М. Бошковъ — за; Х. Боневъ — за; Т. Бурмовъ — противъ; А. Буровъ — за; П. Бѣчваровъ — противъ; Г. Вѣльовъ — противъ; Г. Василевъ — за; И. Василевъ — (отсѣтствува); Кара Хр. Василевъ — противъ; И. Веселиновъ — за; Т. Влайковъ — за; И. Воденчаровъ — противъ; Д. Вѣлчевъ — (отсѣтствува); Х. Върбенковъ — противъ; П. Вѣжаровъ — (отсѣтствува); Н. Габровски — за; А. Геневъ — за; И. Георговъ — за; И. Георгиевъ — за; М. Георгиевъ — противъ; И. Гешовъ — за; Н. Гимиджийски — за; К. Господиновъ — противъ; А. Груевъ — противъ; И. Гърковъ — противъ; Н. Дечевъ — за; К. Диловски — за; В. Димчевъ — (отсѣтствува); В. Димитровъ — за; Д-ръ Г. Гаговъ — (отсѣтствува); Д-ръ Н. Генадиевъ — (отсѣтствува); Д-ръ П. Гудевъ — за; Д-ръ С. Даневъ — противъ; Д-ръ К. Икономовъ — противъ; Д-ръ К. Милановъ — (отсѣтствува); Д-ръ Д. Милковъ — за; Д-ръ П. Ношковъ — противъ; Д-ръ А. Радевъ — (отсѣтствува); К. Досевъ — за; М. Доспатски — противъ; Д. Драгиевъ — за; П. Драгулевъ — противъ; Л. Дуковъ — за; Д. Дяковъ — (отсѣтствува); И. Еневъ — противъ; Я. Забуновъ — за; Г. Згуревъ — за; П. Златаровъ — противъ; Д. Зографски — противъ; М. Игнатовъ — противъ; Д. Икономидисъ — противъ; С. Ицковъ — противъ; П. Калинковъ — за; Х. Камбуровъ — противъ; А. Каназирски — за; М. Каравасилевъ — за; П. Каравеловъ — въздържа се; Д. Карамановъ — за; А. Каранешевъ — (отсѣтствува); И. Карастояновъ — противъ; К. Кафеджийски — за; О. Кечели — противъ; Г. Кирковъ — (отсѣтствува); В. Кобуровъ — противъ; П. Ковачевъ — за; Д. Колевъ — за; Ан. Коновъ — за; Ат. Коновъ — за; Г. Константиновъ Палата — противъ; Н. Константиновъ — противъ; В. Кръстевъ — за; Г. Кутинчевъ — за; Г. Кърджиевъ — противъ; Н. Лазаровъ — противъ; С. Лафчиевъ — за; Н. Лефтеровъ — за; А. Людскановъ — (отсѣтствува); М. Маджаровъ — за; К. Малевъ — за; Х. Мановъ — за; Д. Манчовъ — противъ; Д. Марковъ — (отсѣтствува); Н. Марковъ — (отсѣтствува); П. Марковъ — за; С. Махмудовъ — за; М. Ме-

судовъ — за; М. Милевъ — за; Б. Минчовъ — за; К. Мирски — за; С. Митовъ — за; Т. Михайловъ — за; Х. Вей Мустафа Бейовъ — за; Н. Мухановъ — за; В. Наковъ — (отсѣтствува); Е. Начевъ — за; Н. Начовъ — отсѣтствува; Т. Начовъ — за; С. Недевъ — за; И. Нейчовъ — за; Т. Орловъ — противъ; М. Павловъ — противъ; П. Пановъ — за; Г. Пасаровъ — (отсѣтствува); Г. Пеневъ — противъ; Д. Петковъ — за; И. Петровъ — за; И. Пецовъ — за; П. Пешевъ — за; С. Пипевъ — противъ; С. Пиралковъ — за; В. Поповъ — противъ; Вен. Поповъ — за; Д. К. Поповъ — противъ; И. Поповъ — противъ; Н. Поповъ — за; И. Пъневски — за; Н. Рашеевъ — за; С. Савовъ — противъ; Н. Савчевъ — за; Я. Сакъзовъ — за; О. Сали-Беевъ — за; А. Самоковлийски — противъ; М. Сарафовъ — противъ; Ф. Симидовъ — противъ; С. Славовъ — за; И. Соколовъ — за; В. Стаменовъ — (отсѣтствува); А. Станчовъ — за; В. Статковъ — (отсѣтствува); М. Стояновъ — противъ; Т. Стояновъ — противъ; А. Страшимировъ — за; М. Такевъ — за; П. Таслаковъ — за; П. Тенчевъ — противъ; Т. Теодоровъ — за; Ю. Теодоровъ — за; П. Тодоровъ — противъ; Х. Тодоровъ — противъ; Х. Тоневъ — за; Д. Тончевъ — за; Г. Трифоновъ — противъ; И. Тянковски — (отсѣтствува); Н. Узунъ — за; А. Урумовъ — (отсѣтствува); Т. Фералдовъ — (отсѣтствува); Г. Филиповъ — противъ; Д. Филонъ — за; А. Франи — (отсѣтствува); К. Калчовъ — за; Х. Неджибъ Бей — за; Д. Тоневъ — противъ; М. Хюсеиновъ — за; Е. Хасановъ — за; В. Христовъ — за; Д. Христовъ — (отсѣтствува); И. Христовъ — (отсѣтствува); Д. Цанковъ — (отсѣтствува); Н. Цановъ — за; П. Чаушовъ — (отсѣтствува); П. Шоповъ — противъ; Ю. Юсуфовъ — (отсѣтствува); Д. Яблански — за; Б. Якововъ — противъ.

Прѣдседателствующъ Д. К. Поповъ: Отъ направеното прѣброляване излиза, че отъ 178 души отсѣтствуватъ 30. 91 души сѣ за, 5 6 противъ и 1 се въздържа. Трѣбва 99 души, за да имаме $\frac{2}{3}$. Значи, меншество. Събранието не приема.

Минаваме на дневния редъ.

Квесторъ Т. Начовъ: Искамъ да кажа нѣколко думи за лично обяснение съ почтения г. Арсениевъ.

Прѣдседателствующъ Д. К. Поповъ: Моля ви се, за лични обяснения не мога да дамъ думата.

Квесторъ Т. Начовъ: Той казва, че не вѣрвалъ на мене. Още веднажъ да си пази думитѣ, защото азъ не прощавамъ. (К. Арсениевъ: Вие казахте, че има 137 души, а сега излизатъ повече.) Ако Вие не си вземете думитѣ назадъ, ще потърся удовлетворение вънъ. Това да го знаете, г-не мой.

С. С. Вобчевъ: Понеже се яви г. Министърътъ на Търговията и Земледѣлието, моля да даде отговоръ на питањето, което му зададохъ.

Министъръ П. Абрашевъ: Ще Ви отговори утрѣ, г-нѣ Вобчевъ.

Квесторъ Т. Начовъ: Настоявамъ да си оттегли думитѣ г. Арсениевъ.

К. Арсениевъ: Нѣма да ги оттегля. Трѣбва да разберете, г-нѣ Начовъ, защото тукъ има цифри. Азъ не лъжа народа.

Квесторъ Т. Начовъ: Отъ резултата се указва, че азъ съмъ билъ вѣренъ, а Вие сте били не вѣренъ и клеветникъ.

Прѣдседателствующъ Д. К. Поповъ: Моля, седнѣте на мѣстата си.

Минаваме на дневния редъ — общи разисквания по бюджета.

Понеже никой не се е записалъ, азъ поканвамъ господата да се запишатъ, ако искатъ да говорятъ.

Д. Петковъ: Какво ще ги каните.

Министъръ М. Сарафовъ: Като нѣма записани, нѣма защо да ги каните, а да се мине по-нататѣкъ на слѣдующия дневенъ редъ — провѣрка на изборитѣ.

К. Досевъ: Вие виждате, че нѣма записани да говорятъ, не защото не искатъ да говорятъ — и азъ съмъ единъ отъ тѣзи, които искатъ да говорятъ — но чакаме да се напечата рѣчта на Финансовия Министъръ, (Отъ дѣсницата: А а а) за да можемъ да отговоримъ. (Н. Габровски: Този въпросъ се разрѣши вече.) Моля, моля. Ако г. Финансовиятъ Министъръ дойде и изложи своята финансова рѣчъ и чака тукъ отъ оппозицията да възразятъ и дадатъ своето мнѣние, азъ мисля, че трѣбваше да се напечата тази рѣчъ още първия денъ, защото намъ ни се нахвърляха редъ цифри, които ние не можемъ да запомнимъ, а трѣбва да отговоримъ. Съгласѣте се, че такъвъ отговоръ, какъвто чакате отъ насъ, при туй положение не е отговоръ. И заради това, азъ потърсихъ още завчера, търсихъ и днесъ да си взема бѣлѣжки отъ стенографитѣ, но казаха ми, че г. министърътъ още не е върналъ рѣчта си, комуто била пратена за поправка отъ този протоколъ. Така щото, нѣмаше я и въ стенографическото бюро, за да мога да си взема нужнитѣ бѣлѣжки. Ето тази е причината, дѣто не мога да взема думата, пъкъ вѣрвамъ и всички, които иматъ желание да говорятъ, не могатъ да взематъ думата по тая причина. Освѣнъ това и военниятъ бюджетъ не е внесенъ, а той е най-важниятъ. Безъ да сѣ внесени всичкитѣ бюджети, мисля, че не е възможно да се говори.

М. Такевъ: Азъ бѣхъ записанъ да говоря, но двѣ причини ме спрѣха да не кажа нѣколко думи по общата финансова политика на правителството: първо,

че азъ отсѣтствувахъ, когато г. Министерътъ на Финанситѣ е изложилъ финансовото положение на страната и финансовата политика на правителството, и азъ потърсихъ да се ориентирамъ отъ това, което четохъ въ печата, но не е достатъчно, понеже не можахъ да намѣря нищо; а трѣбваше да намѣря неговата рѣчь, защото иначе, ако вземѣхъ думата, трѣбваше да говоря на въздуха. Втората причина е, че г. Военниятъ Министеръ не ни е удостоилъ още съ свои бюджетъ, който е най-важниятъ, защото съставлява $\frac{1}{3}$ почти отъ общия разходенъ бюджетъ. Ето защо, за да не ставатъ неприятности и прѣсичания, азъ се отказвамъ да говоря по общата финансова политика на правителството, като си запазвамъ правото, специално по всеки бюджетъ да кажа своята дума.

Ц. Таслаковъ: Г-да народни прѣдставители! Прѣди всичко, азъ нѣма да говоря много, за да има нужда да излѣза на трибуната. Но, струва ми се, че господата, които искатъ да се напечата рѣчьта на г. Министра на Финанситѣ, не сж прави. Цифритѣ сж по-краснорѣчиви отколкото рѣчьта. Това, което ще послужи за основа на дебатитѣ, то е бюджетътъ. Наистина, една доста важна липса е военниятъ бюджетъ, знаемъ само неговата обща цифра и по нея можемъ да се произнасяме, но въ подробности не знаемъ нищо и, слѣдователно, нѣма да се произнасяме по него бюджетъ. Трѣбва да забѣлѣжа едно нѣщо, което ми дава поводъ да искамъ и азъ думата. Отъ рѣчьта на г. Министра на Финанситѣ, когато той говори и ни каза, че днешното наше положение е такова, че трѣбва да се сепнемъ, но не и да се отчаемъ, менѣ ми мина прѣзъ ума мисълта, че дѣйствително трѣбва да се сепнемъ, но, ми се струва, че е малко да се сепнемъ: трѣбва да се стрѣснемъ. Защото това положение, което продължава отъ нѣколко години насамъ, вижда се, че продължава и днесъ и ще продължава за дълго врѣме. Не искамъ да обвинявамъ никого, нито ония, които сж били по-напрѣдъ, нито тия, които ще да дойдатъ отсега нататъкъ, нито тия, които сж днесъ на червената маса, но трѣбва да погледнемъ на положението тѣй, както е, и трѣбва да благодаримъ на г. министра, че изказа всичко съ голѣма искренностъ, която искренностъ, извлѣкте ми да кажа тая дума, отиде до наивностъ. Положението дѣйствително е много лошо и не знаемъ — за себе си поне не мога да си дамъ отчетъ — докъдѣ ще отиде и къдѣ ще се спре. Най-напрѣдъ, когато азъ захванахъ да се занимавамъ съ политика, чувахъ се гласове въ печата и въ Камарата, че положението е лошо и че то ще се оправи когато се дадатъ свободни избори: дайте на народа свободни избори, се казваше, и тогава финансовото положение нѣма да бѣде такова. Всички отдаваха грѣха на правителствата, които си докарваха тукъ едно болшинство послушно, избрано чрѣзъ калѣча, и каквото му заповѣдваха, това гласуваха, и заради това бюджетътъ не можеше да

се уравни — тая е била причината, че разносикѣтѣ всекога сж надвишавали приходитѣ. Най-послѣ дадоха се свободни избори, но това не дойде. Никой не може да откаже, че поне отъ двѣ години насамъ вече съществуватъ свободни избори, такива, каквито могатъ да се дадатъ въ една България. Можемъ да споримъ тукъ частно за този или онзи изборъ, но никога нѣма да настане врѣме, когато ще се махнатъ тия спорове — сѣ ще има погрѣшки, било отъ страна на властѣта, било отъ страна на избираемитѣ кандидати или отъ нѣкоя група. Тогава дѣ трѣбва да търсимъ поправката на злото? Дайте свободни избори, се казваше. Е добръ, дадохме ги, но пакъ нѣма уравнивсяване на бюджета: сѣ разходитѣ надвишаватъ приходитѣ. Да, каза ни се прѣди доста години, че има натрупани много летици дългове, които, ако се не махнатъ чрѣзъ единъ заемъ консолидиранъ, не може да се уравни въси бюджетътъ, защото това било най-страшната яма, която трѣбвало да се затули, и тогава да видимъ, какво трѣбва да направимъ, за да имаме уравнивъсенъ бюджетъ. Още миналата година, не, още въ 1899 г. ни се говори това. Щомъ се сключи единъ заемъ, щомъ се затулятъ всичкитѣ тия дупки, наречени летици дългове, щомъ се отървемъ отъ тази чума, ще имаме уравнивъсенъ бюджетъ. И, най-сетнѣ, не е скрито, че прѣзъ есента на 1899 г. се сключи единъ заемъ отъ 25 милиона лева, който не само че не затули никаква дупка, ами и откри друга по-голѣма, която е най-страшната сега и за която и лани ни се каза, че е най-страшна и трѣбва да я затулимъ. Днесъ, отъ изложението, което г. Министерътъ на Финанситѣ направи, виждаме същото и въ моитѣ очи го виждамъ по-страшно. Защо? Защото ще се сключи единъ заемъ отъ 106 милиона лева, съ който ще се покриятъ всичкитѣ летици дългове, ще се направятъ извѣстни економии, които г. министърътъ наброява около 2 милиона и нѣколко хиляди лева, и съ това вече нѣма да имаме никакъвъ дефицитъ. Той ни каза: азъ ви прѣдставлявамъ за пръвъ пътъ единъ бюджетъ съ явенъ дефицитъ, но това ще се покрие чрѣзъ заема, който ще направимъ, и колкото по-скоро го направимъ, толкова по-малкъ ще бѣде този дефицитъ, а може би, споредъ неговитѣ заключения, да излѣзе и излишъкъ. Той ни описа положението на ланския бюджетъ, какъ той се е приложилъ, и прѣдположенията, които може да се направятъ върху него, като ни каза, че ще остане единъ дефицитъ отъ краѣла цифра 6 милиона лева. Даже съ нѣкои притурки той ги направи до 11 милиона лева дефицитъ или не дефицитъ, а открити суми, които ще трѣбва да се покриятъ; но дефицита той го изкара на 6 милиона. Добръ, по ние нѣма откъдѣ да проверимъ или да прослѣдимъ, че бюджетътъ, както ни се прѣдставлява съ 2 милиона дефицитъ, нѣма да даде и другъ единъ дефицитъ. Защото въ цифритѣ, които виждаме въ приходния и разходния бюджетъ, не виждаме нѣщо промѣнено отъ ланския; почти същото е въ общия си резул-

татъ съ нѣкои малки различия въ подробноститѣ: нѣкъдѣ намалено, а нѣкъдѣ увеличено малко, но общиятъ планъ е единъ и сжщъ. Слѣдователно, ние можемъ да очакваме и отъ тоя бюджетъ сжщиятъ дефицитъ, какъто и ланскиятъ ни даде. Азъ трѣбваше да забѣлѣжа, че не съмъ съгласенъ съ изводитѣ, които ни направи г. Министерътъ на Финанситѣ отъ цифритѣ, които той самъ ни даде. За мене дефицитътъ за ланската година, споредъ даннитѣ, които г. министръ ни даде, и споредъ даннитѣ, които имамъ отъ вѣнка, дефицитътъ за ланската година нѣма да бѣде 6 милиона — не е правилно заключението на г. министра, даже ако приемемъ неговитѣ цифри за вѣрни; може да има единъ дефицитъ около 2 милиона, най-послѣ, за да не правимъ погрѣшка, да бѣде най-много до 3 милиона лева, но 6 милиона дефицитъ, за мене, миналиятъ бюджетъ нѣма да има. И тамъ ще има нѣкоя грѣшка въ прѣсмѣтането на цифритѣ, а още повече въ ваденето резултата отъ тия цифри. Не съмъ дълбокъ финансистъ, за да мога тукъ да ви казвамъ подробности, които, вѣрвамъ, ще направятъ други, които ще говорятъ подиръ мене, защото азъ не мисля, че разискванията по бюджета трѣбва тѣй да се свѣршатъ, а трѣбва всички тукъ да си изкажатъ това, което мислятъ, още повече тия, които мислятъ утрѣ да ставатъ министри, за да знаемъ какъ тѣ гледатъ на работата. За мене не е важно само да обсъдимъ бюджета, който настоящето правителството ни прѣдстави; за мене е още по-важно, които ще дойдатъ слѣдъ тѣхъ, какво ще направятъ; защото утрѣ ще гласуваме единъ заемъ и съ него искаме да туримъ точка на дефицититѣ, и ще трѣбва да знаемъ, какъ другитѣ финансови хора гледатъ на въпроса, за да знаемъ, ако гласуваме заема, ще ли има дефицитъ или не. Тѣй щото, казвамъ, за по-голѣми подробности и улеснения, надѣвамъ се, че по-авторитетни лица ще говорятъ. Но тукъ, което искамъ да изтъкна, е, че слѣдъ като направимъ заема, ще имаме единъ дефицитъ, който ще се продължава. Прѣди всичко, отъ заема, каза ни се, ще имаме една полза за бюджета отъ 2 милиона лева, която ще покрие тия дефицити, които сме написали на книга. Азъ не виждамъ, че това ще бѣде тѣй. Азъ прѣдполагамъ тоже и не само го прѣдполагамъ, но го вѣрвамъ положително, че ако ни се прѣдставѣше бюджетъ съ цифри: приходъ 95 милиона и раздохъ 95 милиона, то на идущата година той пакъ ще се склучи съ единъ дефицитъ, макаръ отъ 2 милиона лева. Това въ България не е възможно при тоя начинъ на управление и тия данѣчни закони, които имаме. Не сж дошли въ насъ финансови умове, които да могатъ да прѣдвиждатъ точно и да не оставятъ дефицити. У насъ още всичко се движи неуравновѣсено. Явяватъ се такива пертурбации въ постѣпленията, щото не е възможно единъ финансовъ министръ да улучи направо, колко напр. ще постѣпни отъ бандерола на тютюня. Това за него не е мислимо да го угади.

Той не може да укаже сжщо, колко ще постѣпни отъ мита, акцизи и други косвени данѣци, които се събиратъ въ България, защото, ако прослѣдимъ историята на данѣцитѣ, ние ще намѣримъ години, въ които бандеролътъ дава 6 милиона, дава и 13 милиона. Такава една разлика не може да даде една срѣдна цифра. Ще намѣрите, че косвенитѣ данѣци сж дали нѣкога 30 милиона, а нѣкога 19 милиона. Е, кое да вземемъ за срѣдно? 19 или 30, Или, като ги съберемъ, да ги раздѣлимъ на двѣ и да вземемъ срѣдната? Но тая цифра ще бѣде толкова далечъ отъ 19 и 30 милиона, щото не може да се вземе въ внимание и ние не ще да знаемъ, кой е тази послѣдна цифра, за да можемъ съ положителностъ да кажемъ, че ние тая година нѣмаме дефицити, взели сме такава цифра, която нѣма да ни излъже. Но, г-да народни прѣдставители, това, което може да се угади и което всѣки умъ може да разбере, безъ да е той финансовъ умъ, може да види винаги отъ бюджетитѣ, които намъ се слагатъ на разглеждане. Какво ни даватъ тѣ? Ако вземемъ срѣдната цифра на приходитѣ отъ десетина години насамъ, ще намѣримъ, че приходитѣ никога не сж се възвисявали повече отъ 85.000.000. Казвамъ кръгла цифра. Ако вземете срѣдно отъ три години насамъ, което е по-близо до насъ и което може да е по-вѣроятно, ще намѣрите 87½ милиона, както го виждате тукъ, въ тазгодишния бюджетъ. Е добръ, какъ ще покриете единъ разходъ отъ 100.000.000 л.? При сжществуящитѣ наредби, при начина както се управлява сега — понеже не виждамъ никакви реформи да се внасятъ, както ми се струва, че и скоро нѣма да се внасятъ, — разходътъ нѣма да надне по-долу отъ 100.000.000 л. Е добръ, имате 87½ милиона приходъ, тогава съ кого приказвате, кой кого лѣже, себе си ли лѣжете, или другитѣ карате да вѣрватъ, кога виждате, че има 13.000.000 л. разлика — вземѣте я 10.000.000 — между дѣйствителнитѣ разходи и дѣйствителнитѣ приходи? На това трѣбва да се нѣмѣри цѣрѣтъ и той не е никакъвъ заемъ, който ще ни извади отъ този хаосъ, а сж онѣзи коренни реформи, които трѣбва да се направятъ както въ приходитѣ на държавата, тѣй сжщо и въ нейнитѣ разходи. Прѣди всичко, ние трѣбва да помислимъ, дали не можемъ да направимъ разходитѣ по-малко, и азъ мисля, че тѣ могатъ да станатъ по-малко, ако не на 13.000.000, какъто е разликата между дѣйствителнитѣ постѣпления и дѣйствителнитѣ разходи, ако не можемъ само отъ разходната частъ да свалимъ наведнажъ 13.000.000, то сигурно можемъ да направимъ слѣдното: прѣди всичко, да смалимъ половината отъ разхода 6½ милиона, т. е. да направимъ съкращение въ разходния бюджетъ 6½ милиона, и да направимъ повишение въ приходитѣ на 6½ милиона. Какъ ще да стане намаление на разходитѣ, всѣки би ималъ право да ме попита вънъ между тѣлпата, когато бихъ агитиралъ прѣдъ тѣхъ, но въ Народното Собрание никому не давамъ право да ме пита. Нека му мислятъ онѣзи, които заематъ чер-

вената маса! Азъ не съмъ длъженъ тукъ да сла-
гамъ закони, а да прѣглеждамъ прѣдложенитѣ, и
тъй разбирамъ задачата на единъ народенъ прѣд-
ставителъ, това, което се прѣдлага оттамъ, да раз-
глеждаме, да критикуваме, да приемаме или от-
хвърляме, но докато оттамъ не се прѣдложи, азъ
не съмъ партизанинъ на тия прѣдложения, които
се правятъ оттукъ, и ако съмъ се подписалъ на
нѣкои прѣдложения и съмъ внесълъ нѣкои, то е
затова, защото виждамъ, че никой не ги внесе, и,
ако искате да знаете, и затова, че трѣбва да ви-
дятъ избирателитѣ и народа, па и тия, които
управляватъ, че има хора, които мислятъ, че трѣбва
това или онова прѣобразование да стане. Тѣй че,
ония, които управляватъ България, трѣбва да се
замислятъ и да намѣрятъ откъдѣ трѣбва да съ-
кратятъ разходите на 6—7 милиона и да направятъ
повишение на прихода на такава же сума,
6—7 милиона, за да могатъ да изкаратъ единъ
уравновѣсенъ бюджетъ, за който отъ толкова го-
дини се говори. Азъ не искамъ да кажа, че това
трѣбва да направятъ днешнитѣ министри или
трѣбвало да го направятъ вчерашнитѣ. Ние всички
наедно съ тѣхъ нека му помислимъ, защото всички
сме отговорни. Като казвамъ всички, разбирамъ
всички, които се занимаватъ съ политика, защото
народътъ, да ви кажа, не се е стрѣсналъ, но той
вече се е отчаялъ и това е, което трѣбва най-
много да ни плаши; той се е отчаялъ отъ това,
че прави избори и избира най-виднитѣ прѣдста-
вители, тѣзи, които най-много обѣщаватъ, а вижда,
че нищо не му даватъ, и утрѣ, ако го повикате
на изборъ, той сѣшитъ народъ не зная дали ще
излъзе да избира — и какво ще излъзе занаятъ,
не мога да прѣдскажа. Но пакъ апелирамъ, че отъ
червената маса трѣбва да излъзатъ прѣобразования
част по-скоро и, ако досега не сж излъзли, трѣбва
да му се мисли. И туй прословуто „наесенъ“ нека
прѣмълтнемъ, нека кажемъ и сега „наесенъ“, по
да бѣде наистина. Защото азъ добръ си спо-
нямъ думитѣ на уважаемия г. Министъръ на Вой-
ската лани, когато се отхвърли онова мое прѣдло-
жение за максимумъ на заплатитѣ, какво той ми
каза: „г-да, сега не съмъ готовъ да ви прѣдстави
единъ щатъ на войската, за да мога да ви направя
тѣзи улеснения, които искате, но бѣдѣте увѣрени,
че още на 15 октомврий, ако искате даже на 12-и
или 10-и ще бѣде разпратенъ на прѣдставителитѣ
дома имъ, за да го видятъ; ще внесе щата и тамъ
за заплатитѣ на офицеритѣ нѣма да се кара: тамъ
ще можете да приемете и голѣма, и малка
заплата, каквато искате, можете да увеличите или
намалите; тамъ ще говоримъ колко да бѣдатъ
служациитѣ въ войската, какъвъ да бѣде ефек-
тивътъ на войската, и тамъ всичко ще се разрѣши
изцѣло, добръ разгледано и разбрано“ — а не както
ние сме го искали тогава. Ние повѣрвахме това.
Давже азъ си спомнямъ добръ какъ се струпаха
върху мене всички ругателства отъ страна на
прѣдставителитѣ, когато оттеглихъ своето прѣдло-

жение, щомъ масата се очисти отъ министерството,
защото го направи въпросъ на довѣрие и напусна
масата заради това, че това прѣдложение се прие.
Азъ прѣдвѣдихъ положението, смѣтахъ, че е по-
добръ да стон едно министерство, което дава
таква обѣщания, оттеглихъ прѣдложението си и
имахъ поне азъ най-голѣмо право да се надѣвамъ,
че на 12 октомврий, на 15 октомврий, на 1 де-
кемврий, на 15 декемврий, най-послѣ, ще ни
бѣде внесенъ единъ щатъ за служациитѣ по воен-
ното вѣдомство, както и по всички други вѣдом-
ства; но, за жалостъ, изтекоха всичкитѣ 15-ти и
20-ти октомврий, 15-ти декемврий, почнаха други
ноемврий и декемврий, дохожда мартъ, априлий, май
и юний и такава прѣдложение ние не виждаме.
Не сж господата, които днесъ стоятъ на червената
маса, които трѣбва най-много да обвиняваме, но
не сж и тѣ, които могатъ да се извинятъ. Когато
станаха изборитѣ на 17 февруарий, чакахме день,
чакахме 10 дена, чакахме 20 дена да ни викатъ
въ Камарата, но не ни викатъ. Нашитѣ избиратели
питаха: защо не се свиква Народното Сѣбрание;
ние казвахте въ агитациитѣ, че толкова много на-
лежащи работи имате да разгледате, и сега не ви
викатъ? Азъ по свое убѣждение и вѣрване съмъ
разправялъ, че министерството има нужда отъ врѣме,
че то трѣбва да се приготви и, когато се свика
Народното Сѣбрание, да бѣдатъ готови всички онии
мѣроприятия, които мисли то да вземе и прѣдложи,
и още първия день да се заловимъ за работа. Ето
днесъ, г-да, е 46-й день, ако се не лъжа, или 48-й,
откогато засѣдаваме, и нищо сериозно не се е прѣдло-
жило. Азъ не искамъ да кажа, че е маловажна про-
вѣрката на изборитѣ, че е маловаженъ отговорътъ
на тронното слово, не искамъ да кажа, че сж мало-
важни генералнитѣ дебати по бюджета, но ни една
реформа отъ червената маса не ни се даде. Азъ
за себе си не мога да извиня настоящитѣ министри
за това имъ бездѣйствио, защото, прѣди всичко,
половината отъ тѣхъ бѣха и лани министри, защото
отъ тѣхъ имаше изработени законоположения, които
бѣха внесени, които бѣха разисквани и които бѣха
даже приемани по принципъ, на първо четене.
Така щото, нищо не имъ бъркаше тия законополо-
жения, тия мѣрки да бѣха прѣгледани и поправени,
ако бѣха недостатѣчни, и най-послѣ да се внесѣха
тѣй, както сж, и тукъ да се обсъдятъ. Нѣма да
оправданъ и онии отъ г. г. народнитѣ прѣдставители,
които много обичаха да се занимаватъ съ празно-
словие. Да, но азъ мисля, че тѣ не сж криви, а
самото положение на работитѣ — като не се внасятъ
работи сериозни, които могатъ да ни отклонятъ отъ
това наддумване тукъ, никой не може да излъзе
и съ право да ни каже: стига, захвапѣте работа,
или пъкъ да ни пита: дѣ ви е работата? Ето защо
досега тѣй вървятъ работитѣ и ето защо нашиятъ
разходенъ бюджетъ не се е намалилъ ни най-малко,
нищо има отпѣкъдѣ шанси да ни каратъ да мислимъ,
че ще може да се намали. И заради това не може
да се обвиняватъ само онии, които сж прѣдставили

такъв бюджет, които сж представили единъ високъ бюджетъ, защото асж безъ ония прѣобразованія, които сж потрѣбни, за да намалимъ разходите на държавата, не е възможно да се прѣдстави другъ бюджетъ. Не 2.000.000 дефицитъ, но азъ бихъ далъ право на г. Министра на Финансите да прѣдстави единъ бюджетъ съ 5.000.000 видимъ дефицитъ и вървамъ, че нѣма да се излъжемъ. Но нека оставимъ врѣмето да ни покаже, дали дѣйствително тия хора, които сж се нагърбили съ управлението на държавата днесъ, иматъ желанието още да направятъ нѣщо или нѣматъ. Досега поне тѣ не ни показаха това и ние сме длѣжни да се изкажемъ и да изкажемъ нашето незадоволствие, като изкажемъ едно благопожелание поне въ есенната сесия да ни прѣдставятъ реформи за прѣобразование, за да се уравниши и закрѣпи и тоя бюджетъ. Но нека се не мисли, че народнитѣ прѣдставители сме въодушевени само отъ онова, което нашитѣ приятели казватъ, че чиновницитѣ много получаватъ. Не, ние не се въодушевяваме само отъ това. Нека чиновницитѣ бждатъ добри платени, но справедливо и равномерно; нека не сме на едного майка, а на другото мащеха; нека не взема единъ хиляда лева въ мѣсецъ, а другъ едва да прѣпитавя дѣцата си. Нека бжде направено най-послѣ така, че чиновницитѣ навсѣкѣ да бждатъ добри платени, но да бждатъ по-малко на брой и да работятъ повече, по-стегнато и съвѣстно, — да бжде стегната нашата разпуснатостъ, нашата бюрокрация да бжде малко сбрана и онова, което е потрѣбно, само то да остане. Държавата за врѣме може да се лиши отъ нѣкои работи. Не е въпросътъ тукъ да питае кѣдъ трѣбва да се съкрати и кѣдъ не трѣбва, и кѣдъ да рѣжемъ. И не е въпросътъ още да се оставятъ г. г. прѣдставителитѣ да рѣжатъ, защото прѣдставителитѣ много ижти рѣжатъ здравето, когато, ако рѣжатъ министритѣ, или по-добри правителствата, ще гледатъ кѣдъ има гнило него ще рѣжатъ, и тогава това рѣзание ще бжде полезно, а рѣзането, което може да направи прѣдставителството, може би, ще осакати и ще докара нѣкоя катастрофа въ управлението на държавата.

Толкова по нашия разходенъ бюджетъ.

Колкото се отнася до приходитѣ, азъ казахъ, че тѣ трѣбва да се увеличатъ съ 6—7.000.000 л. Тѣй както гледаме бюджетътъ да е вървѣлъ отъ нѣколко години насамъ и както го виждаме изложенъ сега, неминуемо е да се потърсятъ срѣдства да се увеличи тоя бюджетъ. Но недѣйте мисли, г-да народни прѣдставители, че съ увеличението на бюджета азъ разбирамъ увеличението на данъцитѣ съ нови закони. Не. Азъ разбирамъ при съществуващитѣ закони за данъцитѣ, сега каквито ги имаме, да се направи така, че постѣпленията да бждатъ дѣйствително каквито трѣбва да бждатъ, — да се направи полезно, за да не отиватъ извѣстни данъци да се злоупотрѣбаватъ по начини, каквито сж ставали досега. Да бжда по-ясенъ. Ако вземемъ да прѣгледаме нашитѣ постѣпления отъ бандерола на тютюня напр., ние ще се убѣдимъ, че тютюнътъ,

който се потрѣбнява въ България за пушене, би ни далъ по-голямъ сума отъ 6, 7 и 9 милиона; би ни далъ цифрата 15 милиона даже, но трѣбва да стане прѣобразование въ надзора за събирането на тоя данъкъ, въ надзора при плащането бандерола. У насъ не е слабъ надзорътъ само върху хората, които пушатъ корени и които сж посѣяли 10-тина стрѣка, за да лѣкуватъ добитѣка отъ краста. Даже нашитѣ чиновници сж отивали да бъркатъ въ пояса на единъ дриплю, който има едвамъ една лула тютюнъ. Не е ползата отъ тамъ за държавата. Не е ползата отъ това, че нѣкой е посѣялъ 5 стрѣка тютюнъ за да омие своята крастава коза, но злоупотрѣбления ставатъ другадѣ: въ оная голѣма контрабанда, която се върши по границитѣ чрѣзъ прѣхвърляне на тютюнъ, която се върши навсѣкѣ, по фабриктѣ даже, кѣдѣто нѣма никакъвъ надзоръ. Турятъ се за чиновници-надзиратели по фабриктѣ за акциза и бандерола хора, които не сж способни, хора, които отъ работата не отбиратъ. Понече тамъ никакъвъ ценъзъ нѣма, то всѣкакви партизани — отъ това число нѣма да изключи и себе си — гледатъ да настанатъ свои хора. А тамъ могатъ да ги замотаятъ толкова, че какво се взима, какво се дава, какво се харчи и т. н. — нѣма да разбератъ. Така сѣщо и въ ония контрабанди, които ставатъ по границитѣ. Тамъ нѣма никакъвъ надзоръ. Вамъ ви е извѣстно, че въ много канцеларии се пуши некрѣстенъ тютюнъ. А тия, които прѣслѣдватъ контрабандата, най-голямъ възможностъ иматъ да я прѣслѣдватъ, както казахъ, като натиснатъ дваматрима дрипави старци, да дилятъ въ пояса имъ, да видятъ дали има дробенъ тютюнъ или не. Ако се стегне, казвамъ, събирането на тия косвени данъци, ако се обърне по-сериозно внимание на границитѣ какъ се събиратъ митага, сигурно приходитѣ ще се увеличатъ. Защото не е тайна за никого, че има чиновници по границитѣ, които получаватъ по 200—300 л. заплатата, а иматъ палати. Това вече не е отъ заплатата, а трѣбва да има нѣщо друго. Ако се заинтересувате тукъ, въ София, г-да народни прѣдставители, да идете да видите бижутерийнитѣ прѣдмети, вие ще намѣрите въ продажбата имъ грамадна разлика. Онова, което го продаватъ на едно мѣсто 15 л., на друго мѣсто вие ще го намѣрите за 5 л. Азъ съмъ се занимавалъ съ тия работи и зная тѣхнитѣ цѣни. Виждаме, че тукъ онзи, който ги дава по 5 л., като изключимъ перспективата че той иска да фалира, не е платилъ мито, явно е, че той ги е прѣкаралъ прѣзъ границата контрабанда. Иначе тази грамадна разлика въ цѣнитѣ не може да съществува. Така сѣщо е и за спиртнитѣ фабрики, дѣто не се наблюдава добри. Тукъ се говори въ кудоаритѣ на Събирането, че не зная кой си изразходвалъ толкова спиртъ и за изборитѣ му попасяло да похарчи толкова спиртъ, защото е могълъ да го изнася безъ всѣкакъвъ акцизъ и безъ октроа. Помни даже, че тукъ, въ София — нѣма да замълча името на фабриката — Прошеквата фабрика се залови въ такава зло-

употребление—за 40.000 л., ако се не лъжа, октроално право. Какво става, не зная. Значи, навсеждѣ надзорътъ по събирането на косвенитѣ данъци не че е много слабъ, но е никакъвъ, и врѣдителенъ даже; по-добръ е да го нѣма, защото на много мѣста е послужилъ за прикриване на злоупотребления, а не и за тѣхното издирване. Та, ако стегнемъ това събиране, при сжщитѣ закони, които сжществуваатъ сега, при такситѣ, които имаме, при тарифитѣ, които имаме, ние ще можемъ да получимъ много повече.

Не ще съмнѣние, и тукъ му е мѣстото да се говори, че ние трѣбва да повишимъ и консоматорската сила на нашето население. А какъ ще и повишимъ ние, какъ ще направимъ то да консомира повече, за да има повече постижения отъ акцизъ, мита и пр.? Ние трѣбва да се погрижимъ за това население, най-много за земеделѣческото, за търговското, за занаятчийското съсловие у насъ. Съ право могатъ да ви кажатъ, г-да народни прѣдставители, днесъ вашитѣ избиратели, които сж или земеделци, или запалтчи или търговци: „Какво искате да правимъ ние съ тази държава? Какъ да гледаме къмъ нея, когато отъ 25 години пасамъ ти се грижи само за чиновницитѣ?“ Ние сме направили вече да сжществува една умраза между чиновничеството и самия народъ. Защо това? Виждаме закони, които опрѣдѣлятъ заплатата на чиновника; виждаме какъ той е ограденъ; виждаме какъ не се дава прахъ да падне на главата му; какъ отива той въ канцеларията на готова маса, на готовъ столъ, на готово перо, на готово мастило; всичко му е готово, той дохожда, захваща работа и взима заплатата. Не стига това, ние сме се погрижили за неговото бѣдѣние, ние сме му дали пенсия. Не искаме да кажа, че това е лошо, напротивъ, това е добро за една добръ уредена държава: трѣбва да се грижимъ за ония органи, които ще ни дадатъ добро управление, защото не сж само министритѣ, не сж само депутатитѣ, които даватъ добро управление, но това сж всички ония органи на държавата, начинай отъ разселния до Княза. Тѣй че, като сме дали толкова грижи за това чиновничество, когато сме уредили неговия животъ така, че когато той поиска отпускъ единъ мѣсець, за да уреди свои частни работи, дава му се, когато заболѣе, лѣкува се на държавна смѣтка, даваме му два мѣсеца отпускъ, за да иде да се лѣкува — подобно нѣщо, не, $\frac{1}{10}$ частъ отъ него за останалата частъ отъ населението ние не сме направили. Всички ние тукъ говоримъ, че еднакво се грижимъ за всички съсловия и че нѣмаатъ право да идватъ тукъ отдѣлни съсловия и да казватъ: „ние сме отъ занаятчийското съсловие, искаме на занаятчийтъ да се помогне; не, ние сме търговци, ние сме земеделци, най-големата частъ отъ народа, дайте намъ“. Да, г-да народни прѣдставители, ние ще слушаме тѣзи гласове дотогава, докато не се погрижимъ да направимъ нѣщо, за да почувствува народътъ, че правимъ нѣщо за него. А това нѣщо, естествено,

нѣма да стане безъ разноси, безъ пари, които трѣбва да дадемъ, по заради това трѣбва една разумна инициатива, трѣбватъ и разумни реформи, които трѣбва да се почнатъ отгорѣ. Ние отдолѣ не сме въ състояние да дадемъ. Защо този народъ харчи толкова много пари, за да откупѣ стипендии, да основава гимназии, висши училища? Дѣ е този продуктъ, който е излѣзълъ отъ толкова много разноси на населението? Дѣ сж тѣзи работници, които трѣбва да се притекатъ на помощи, които трѣбва да уредятъ това управление и да дадатъ оны потикъ, който е потребенъ за добрия вървѣжъ на нашата държава? Нищо не се вижда отъ това, защото, може би, никой не се е загрижилъ у насъ; не заради това, защото у насъ липсватъ способности — никакъ не липсватъ: никдѣ не сж се родили изведнажъ хората, които знаятъ всичко да уредятъ, а още по-малко въ една млада държава, какъвата е нашата. Но ние опитахме ли се да направимъ нѣщо, посегнахме ли нѣщо да уредимъ, за да видимъ, че сме събрали? Не!

Разбира се, това иска опитностъ, познания, това иска пари, обаче, ние нищо не правимъ. Дайте да направимъ нѣщо: ако не щете въ всички министерства, въ едно министерство да направимъ прѣобразованія; ако не щете въ едно цѣло министерство, дайте да направимъ прѣобразованія въ едно учрѣждение само, за единъ органъ на държавата само и да видимъ, ако това не върви, тогавъ ще видимъ какво да направимъ. Ако науката може да говори положително за своитѣ работи, тя говори само затова, защото се е основала на опити. Въ политиката трѣбва да играе важна роль този опитъ. Ако ние не сме били такива знаюнци, ако не сме били такива изкуспници, ако не сме били толкова способни за да можемъ да направимъ нѣщо съ сигурностъ, да сполучимъ, то никой не ни е рѣкълъ: недѣйте прави опитъ. Дайте да направимъ опитъ, дѣто събраме ще се поправимъ, и по този начинъ въ единъ периодъ отъ 1, 2, 3 въ 15 или 20 години ще се достигне нѣщо въ сферата на земеделчието; ще се достигне нѣщо въ сферата на занаятчийтъ; ще се достигне нѣщо въ сферата на търговията, ако щете. Миналата година прѣдвидѣхме единъ малкъ кредитъ за нѣкакво кадастрално измѣрване въ нѣкои кюшета изъ България. Азъ доднесъ не чухъ нѣкакъвъ докладъ или нѣкакво обяснение тукъ, докдѣ сж достигнали тии опити. Менѣ ми се струва, че отпуснахме и други пари по Министерството на Земеделчието и Търговията, за нѣкои си търговски опити, но и за тѣхъ не чухме нищо, какво сж станали тии опити. Тогава сж каква севда ще гласуваме нѣкои други бюджети, когато не знаемъ какви сж опититѣ, за които сж отпускани суми миналата година. Азъ помни много добръ, когато запитахъ уважаемия министъръ г. Людскановъ, какъ ще се харчатъ тии пари и какво ще се направи съ тѣхъ, той ми отговори, че ще направи опити. Отъ тии опити ние трѣбва да знаемъ отъ малко-малко поне какво

е станало, за да можемъ съ чисто сърце да махнемъ този кредитъ сега, или да го увеличимъ. Така щото, настанало е време не да се сепнемъ, а да се стрѣснемъ. И никой не може да се извинява, че време нѣма, че сега не може, че не съмъ подготвенъ и пр. Всѣкой, който се е наелъ съ управлението на държавата, длъженъ е да вземе мѣрки, да покаже куражъ и сила за спиране на злото. А които се чувствуватъ слаби, да напуснатъ тия сламейки; само онзи, който се чувствува силенъ, той да излѣзе тукъ на политическото поле. Поне азъ такива лица не виждамъ. Дали отъ насъ, отъ тази ограда ще излѣзатъ такива — не зная, дали нови хора ще дойдатъ да се явятъ — пакъ не зная; но настанало е вече време, да се запитаме и да се замислимъ върху това, и да си говоримъ право въ очитѣ. Сега не е въпросътъ тукъ да се изказвамъ, бихъ ли гласувалъ за бюджета, или противъ бюджета, защото най-напрѣдъ гласуване не става и защото длъженъ съмъ да гласувамъ за единъ бюджетъ, какъвто и да е той. Когато се разисква параграфъ по параграфъ, тогазъ може да изкажа своето мнѣние за известни пера, да искамъ увеличение или намаление, но сега свѣршвамъ, като се надѣвамъ, че това, което изказахъ тукъ въ Народното Сѣбрание, ще бѣде взето въ внимание отъ всички, а най-много отъ господата отъ червената маса, които уважавамъ и за които азъ не желая да се прѣтълкуватъ думитѣ ми, че съмъ искалъ нѣщо да ги обидя или оскърбя.

Прѣдседателствующъ Д. К. Поповъ: Минаваме на слѣдующия дневенъ редъ.

Има думата г. Воденчаровъ, докладчикътъ на провѣрочната комисия по избора на Софийската градска околия.

М. Таковъ: Г-нъ прѣдседателю, дайте 5 минути отидхъ!

Прѣдседателствующъ Д. К. Поповъ: (Звъни.) Давамъ 5 минути отидхъ.

(Слѣдъ отидхъ.)

Прѣдседателствующъ Д. К. Поповъ: (Звъни.) Засѣданието се продължава.

Моля г. докладчика по избора на Софийската градска околия да заеме мѣстото си.

Докладчикъ И. Воденчаровъ: Г-да народни прѣдставители! Ще ви докладвамъ изборанаягр. София. Гр. София е билъ раздѣленъ на шестъ секции. Въ първата секция е имало 1.521 избиратели, взели сж участие 608 души. Бюлетинитѣ при провѣрката сж излѣзали толкова, колкото и избирателнитѣ карти. Имало е три листи. Първата листа е била на прогресивно-либералната партия, кандидатитѣ на която сж получили: Д-ръ С. Даневъ — 247 гласа, М. Сарафовъ — 244, С. Пипевъ — 233. Втората листа е била на народняцитѣ или по-право на съединената

опозиция, кандидатитѣ на която сж получили: И. Вазовъ — 227 гласа, Д-ръ Д. Вачовъ — 211, Х. Филиповъ — 227. Третата листа е била на стамболиститѣ, които сж получили отъ 106 гласа надолу. Никакво заявление въ тази секция прѣзъ деня на избора не е имало. Подадено е едно заявление, което е оставило бюрото безъ послѣдствие.

Въ втората секция не е отбѣлѣзано, колко сж били избирателитѣ, но сж взели участие 884 души. Оказали сж се толкова карти и толкова бюлетини. Д-ръ С. Даневъ е получилъ 383 гласа, М. Сарафовъ — 378, Пипевъ — 367, Вазовъ — 280, Д-ръ Вачовъ — 258 и другитѣ по-малко отъ 250 гласа. Листата на стамболиститѣ е получила отъ 180 гласа надолу. Изборътъ въ тази секция е вървѣлъ мирно и тихо. Протоколътъ е билъ подписанъ отъ всички редовно. Имало е едно скарване вънъ отъ бюрото; прѣдседателътъ е взелъ мѣрки за прѣкрятването на това скарване. Застѣпници сж заявили, че 4 лица гласоподавали сж нередовни карти, но бюрото не е уважило тази претенция, защото картитѣ на гласоподавателитѣ сж били редовни.

Въ третата градска секция сж взели участие 600 избиратели. Картитѣ се оказали 603, бюлетинитѣ 604. Отъ бюлетинитѣ 7 сж признати отъ бюрото за невалидни и изключени. Резултатътъ въ тази секция е слѣдующиятъ: Д-ръ Даневъ е получилъ 255 гласа, Сарафовъ — 254, Пипевъ — 243, Вазовъ сж своитѣ другари е получилъ отъ 170—160 гласа. Петковъ и неговитѣ другари сж получили отъ 130 гласа надолу. Никакви безредици, никакви оплаквания и никакви смущения въ тази секция не сж станали. Протоколътъ е подписанъ редовно отъ всичкитѣ членове на бюрото.

Четвъртата градска секция. Тамъ е имало избиратели 1.788, гласоподавали сж 682 души. Карти се оказали 685, бюлетини 685, отъ които 5 написани сж моливъ, и сж били признати отъ страна на бюрото за недействителни и не прѣсмѣтнати при прѣброяването. Резултатътъ въ тази секция е слѣдующиятъ: Д-ръ Даневъ е получилъ 262 гласа, Сарафовъ — 262, Пипевъ — 225, Вазовъ — 262, Д-ръ Вачовъ — 231, Филиповъ — 266. Листата на стамболиститѣ е получила отъ 134 гласа надолу. Никакви оплаквания, никакви безредици, никакви смущения и въ тази секция прѣзъ деня на избора не е имало. Протоколътъ е подписанъ редовно отъ всички членове на бюрото.

Ще прѣмина сега на пета и шеста секции, г-да народни прѣдставители, защото въ четвърта секция има дадени нѣколко заявления, върху които искамъ да се спра едно по едно.

Въ петата секция е имало 1.072 избиратели, отъ които сж гласоподавали 435. Толкова карти и толкова бюлетини сж се оказали. Резултатътъ на избора е слѣдующиятъ: Д-ръ Даневъ е получилъ 233 гласа, Сарафовъ — 231, Пипевъ — 225, Вазовъ — 161, Д-ръ Вачовъ — 126, Филиповъ — 163, Петковъ — 27 гласа и неговитѣ другари оттамъ на-

долу. Въ тази секция също изборът е вървъл мирно и тихо, никакви оплаквания, никакви безредици и никакви смущения прѣз деня на избора не е имало. Протоколът е подписан редовно отъ всичкитѣ членове на бюрото.

Въ шестата секция е имало гласоподаватели 1.450, гласоподавали сж 454 души. Резултатът на избора е билъ слѣдующиятъ: Д-ръ Даневъ е получилъ 173 гласа, Сарафовъ — 168, Пипевъ — 150, Вазовъ — 204, Д-ръ Вачовъ — 188, Филиповъ — 216, Петковъ — 64 и надолу. Въ тази секция изборътъ така сжщо е билъ миренъ и тихъ, безъ никакви инциденти. Двѣ бюлетина сж били изключени, като неправилни, отъ страна на бюрото.

Дохождамъ сега на четвъртата секция. Имало е избиратели 1.536, гласоподавали сж 658 души. Толкозъ карти сж се оказали и толкозъ бюлетини. Резултатътъ на избора е билъ слѣдующиятъ: Д-ръ Даневъ е получилъ 259, Сарафовъ — 260, Пипевъ — 241, Вазовъ — 181, Д-ръ Вачовъ — 171, Филиповъ — 192, Петковъ — 186, Теодоровъ — 176, Геневъ — 179 и надолу.

Въ протокола е отбѣлзано, че изборътъ е миналъ мирно и тихо прѣзъ цѣлия денъ. Никакви безредици и никакви произшествия не сж се случили. Постѣпили сж четири заявления, 4 оплаквания. Първото заявление е било отъ прѣдседателя на пета секция, съ което донася, че трима души евреи, на които имената споменува, сж били гласоподавали въ пета секция и, слѣдователно, ако се явятъ въ четвъртата секция, да не имъ се позволява да взематъ участие въ гласоподаването. Второто заявление е отъ нѣкой си Петъръ Браиловъ, който иска даването подъ сждъ на Аронъ Леви, нѣкой си еврейинъ, задѣто е гласоподавалъ два пкти, въпрѣки чл. 135 отъ наказателния законъ, и бюрото е постановило да се даде подъ сждъ. Този избирателъ е единъ отъ тримата, за които бѣше направено донесението отъ прѣдседателя на пета секция. Бюрото е изпълнило длъжността си, като е констатирало това, че е гласоподавалъ два пкти, и на законно основание го е дало подъ сждъ.

Трето заявление е постѣпило отъ Апостола Петровъ, който казва съ заявлението си, че прѣдава на бюрото 24 карти, които сж били земенни на улицата отъ нѣкой си Василь Стояновъ — толкозъ казва.

Четвъртото заявление е отъ Г. Ивановъ и този сжщия пакъ Браиловъ, съ което казватъ, че тѣзи 24 карти, за които е дума, сж били земенни отъ нѣкой си Василь Стояновъ и че, слѣдователно, този Василь Стояновъ понеже искалъ да спекулира съ тия карти, то да се даде подъ сждъ. Бюрото направило разслѣждане и, ако и да не се е установило напълно това, което съобщава оплаквачътъ, постановило е да се даде подъ сждъ тоя Василь Стояновъ, и е билъ даденъ подъ сждъ. Този е общиятъ резултатъ на избора, споредъ книгата на

дѣлото и споредъ оплакванията, приложени при книгата на изборното дѣло.

Подиръ свѣршването на избора е била подадена една контестація, г-да народни прѣдставители. Тази контестація е съставена отъ страна на пропадналитѣ кандидати, които сж взели участие въ тоя изборъ — по редакцията, така е написана, — обаче, е подписана само отъ одного отъ кандидатитѣ, именно отъ г. Филипова. Въ тази контестація сж изложени нѣколко нарушения, а азъ ще смета за нужно да ви напомни само вкратцѣ въ какво се състоятъ именно, защото излишно ще бѣде да я четемъ надѣло, тѣй като ти е обнародвана и въ вѣстникитѣ. Най-напрѣдъ г. Филиповъ се оплаква, че картитѣ не били редовно раздадени отъ страна на общинското управление, и за доказателство на това казва: четири дена прѣди избора азъ и баща ми не бѣхме получили своитѣ карти; вслѣдствие на това отидохъ и се оплакахъ на одного отъ помощникитѣ на градския кметъ за тази нередовностъ и помощникътъ на градския кметъ веднага разпореди, щото това опущение или нехайство отъ страна на кметството да се прѣмахне. И дѣйствително, бѣха ни дадени, казва, на мене и на баща ми картитѣ. Второто нарушение е, че прѣди изборитѣ общинското управление е прибѣгнало къмъ една мѣрка, която не е била прѣпорѣчителна за него; именно наело повече работници, отколкото е трѣбвало, и тѣзи работници сж употребени да копаятъ нѣкакви си хенденци покрай градската градина, а въ сжщностъ работата била, че общинското управление искало да ангажира гласовѣтъ на тѣзи хора и да си послужки съ тѣхъ. Третото оплакване е, че тѣзи именно работници, които сж били наети съ тая цѣль въ 9½ ч. сутринята, сж били събрани въ пожарната команда и тамъ имъ сж била раздадени на части на части бюлетини съ нужнитѣ наставления, да отидатъ да гласоподаватъ съ тѣзи бюлетини. Обаче, самиятъ контестаторъ казва: азъ не съмъ въ състояние да докажа това, защото тѣзи хора, които сж взели бюлетинитѣ, понеже сж хора, които иматъ нужда отъ работа, недопустимо е, че ще разправятъ работата така, както е било въ дѣйствителностъ, така че ние се лишаваме — казва той — отъ доказателства, за да потвърдимъ тоя фактъ, обаче, той е явенъ на града и т. н. — така размишлява контестаторътъ. Четвъртото нарушение е, че нѣкой си Илия Ивановъ отъ гр. София билъ отишълъ въ общинското управление да иска нѣкаква помощъ и че общинскитѣ служащи му казали, че ще му дадатъ помощъ, ако отиде да гласоподава за тѣхнитѣ кандидати. Дали му карта, гласоподавалъ и, като се върналъ, подигравали се съ него и не изпълнили обѣщанието, което му дали. Петото нарушение е, че въ четвърта секция гласоподавали трима души евреи два пкти. Азъ ви вече споменахъ за този фактъ. Тѣ не сж трима, а единъ, именно Аронъ Леви, за когото имало донесение, и бюрото веднага е констатирало тоя фактъ, че два пкти е гласоподавалъ, съставило му актъ и

го дало подъ съдъ. Така щото, това оплакване е сжщото.

Шестото оплакване е, че въ втората секция, когато се билъ явилъ нѣкой си Стойчевъ да гласоподава, оказало се, че на негово мѣсто билъ гласоподавалъ другъ, по понеже нѣкои отъ членовѣтъ на бюрото познавали този Стойчевъ и си припомнили, че той не билъ гласоподавалъ, заради това бюрото, на основание тѣхното твърдение, постановило да му се разрѣши да гласоподава и той гласоподавалъ. Сжщата история била повторена така сжщо съ двама актьори, на които при имената било отбѣлѣзано, че гласоподавали, но нѣкои отъ членовѣтъ на бюрото засвидѣтелствували, че не сж гласоподавали, и имъ било позволено да гласоподаватъ и пуснали своитѣ бюлетини.

Седмото оплакване е, че нѣкой си Василь Стояновъ, именно, този Стояновъ, за когото ви споменахъ бюрото какъ се е произнесло за 24-тѣ карти — види се, че той е добъръ изборенъ спекулантинъ — най-напрѣдъ се е опиталъ да продава 4 карти по 2 л. и сж правили нѣкои назарлъци съ агитатори отъ опозицията. Тия назарлъци сж ставали вънъ отъ изборното мѣсто. Като не могли да направятъ назарлъкъ агитаторитѣ помежду си по тѣзи карти, докарали го по-близо до изборното мѣсто и тамъ единъ казалъ: има карти, другъ казалъ: йокъ, нѣма карти и т. н., блъснали му калпака и се указали 24 карти, които сж прѣддени на бюрото, и тия сж 24-тѣ карти, за които бюрото е взело постановление да се даде подъ съдъ. (К. Досевъ: Откъдѣ ги е вземалъ тия карти той?) Не е обяснено това. Ще ви кажа едно нѣщо, че оплаквачитѣ или тия, на които се намѣрили 24-тѣ карти, сж привели като свидѣтель и единъ стражаринъ; защото този човѣкъ е отишълъ въ самото бюро и то го разпитало за тази работа, но той отказалъ, затова питали и стражарина и той казалъ: азъ не видѣхъ карти у него, но видѣхъ да се разправятъ. Въ всѣки случай, бюрото постановило да се даде подъ съдъ и той е билъ или трѣбва да е билъ осъденъ или не е осъденъ — не зная. Въ всѣки случай, картитѣ не сж постигнали своята цѣль, нито той е могълъ да осмислѣе цѣльта си, да ги продаде, защото той е искалъ по два лева на карта и по такъвъ начинъ не е можалъ да ги разпрѣсне. Въ всѣки случай, види се, той да е билъ нѣкой изборенъ спекулантинъ, който е искалъ да принесе услуга на тази или онази партия, но най-вече на своя джебъ.

Осмото оплакване е, че градскиятъ комисаръ ужъ билъ смѣнявалъ бюлетинитѣ. Истина е, че е станало едно оплакване по тази работа на бюрото, и прѣдседателтъ на бюрото като казалъ на градския комисаръ да се не върти между избирателитѣ и сетѣ, като се отстранилъ този комисаръ, дошълъ билъ съ одного отъ кандидатитѣ, именно съ Пипева, който искалъ обяснение отъ прѣдседателя защо се отстранява този човѣкъ — въ това се състои работата. Отишълъ си градскиятъ комисаръ и се свършила разправията.

Деветото нарушение е, че въ тази секция е била организирана една шайка и нанесла побой на Павла Бончевъ, единъ виденъ търговецъ въ гр. София. Споменахъ, че туй е именно онова смущение, което е станало въ първата секция, за което се говори и въ протокола. Въ протокола на бюрото се казва, че прѣдседателтъ узналъ, че вънъ отъ изборното мѣсто става гюрултия, излѣзълъ и направилъ разпореждане да се прѣкрати това смущение и заповѣдалъ тогазъ да дойде войска около изборното мѣсто. Но нищо друго освѣтъ това, че се е потушила тази свада между избирателитѣ, нищо друго въ протокола не се констатира.

Тия сж горѣ-долу оплакванията, които се съдържатъ въ конгестацията, която е подписана, както казахъ, само отъ единъ пропадналъ кандидатъ, Филиповъ.

Има още едно нѣщо, което забравихъ да спомена, че г. Филиповъ привежда като доказателство, че градскиятъ съвѣтъ си е служилъ съ работницитѣ, като доказателство, казвамъ, привежда едно обстоятелство, че главниятъ секретаръ на едно министерство, именно Вълчевъ, му е разправялъ, че нему му билъ разправялъ единъ работникъ, какво че дали на този работникъ една карта да гласоподава и че отишълъ да гласоподава — за една карта се касее работата. Обаче, има едно писмо, което се получи отъ г. Вълчева, което не е минало въ комисията, по което ми даде г. Пипевъ и не намирамъ за нужно да го чета — ако имъ нужна и трѣбва да се чете, нека го чете той — въ което се казва, че Вълчевъ отказва този фактъ, като казва: говорихъ съ Филипова, че дохождаха хора да ми разправятъ, че азъ не посочихъ, че единъ-кой си човѣкъ е дошълъ да ми говори. Сега всички тия нарушения, изложени въ конгестацията на г. Филипова, секцията, както и комисията, ги обсъди и намѣри, че тѣ не съдържатъ онѣзи елементи, които би били отъ естество да нарушатъ правилността на избора, и както въ секцията, така сжщо и въ комисията се прие, че изборътъ е правиленъ.

Считамъ за длъжностъ да кажа на почитаемото Събрание и общия резултатъ отъ избора. Общиятъ резултатъ отъ избора въ шестѣтъ секции е слѣдующиятъ: г. Д-ръ С. Даневъ е получилъ 1.630 гласа, г. М. Сарафовъ — 1.629, г. С. Пипевъ — 1.538; подиръ тѣхъ иде г. Д-ръ Д. Вачовъ — 1.219, г. И. Вазовъ — 1.265, г. Х. Филиповъ — 1.261, г. Д. Перковъ — 798, г. М. Теодоровъ — 752 и г. С. Геневъ — 717. Това е общиятъ резултатъ отъ Софийския градски изборъ.

Д. Филовъ: Когато г. Воденчаровъ, като докладчикъ, се качи на трибуната, азъ си мислѣхъ, че той, послѣдователенъ на себе си, ще дойде да изкаже прѣдъ насъ едно друго заключение на комисията. Азъ не съмъ членъ на тази комисия, нито съмъ присѣствувалъ, нито ми бѣше извѣстно какво тази комисия е рѣшила, понеже считахъ, че ще

има достатъчно време, за да узная това, като мислехъ, че ще се продължатъ общитѣ дебати по бюджета. Отъ тенденцията, обаче, на неговия докладъ азъ видяхъ, че г. Воденчаровъ измѣни на себе си. Тоя сжщиятъ г. Воденчаровъ, който онзи день много разпалено искаше анкетирането на Царибродския изборъ — а туй нѣщо направи и г. Теню Начовъ, като отиде още по-далечъ да иска касирането му — днесъ съ единъ тенденциозенъ докладъ иде да издаде и своето мнѣние по този изборъ, какво изборътъ е редовенъ. (Докладчикъ И. Воденчаровъ: Мнѣнието на комисията, а не моето!) Да, но и Вашето се вижда! (Докладчикъ И. Воденчаровъ: И азъ съмъ на това мнѣние!) Нека ми бѣде позволено да се спра малко на този изборъ и да видимъ дали е изборъ, който трѣбва да се утвърди, или е изборъ, който трѣбва да се анкетира.

Този изборъ е въ моитѣ очи единъ отъ тия избори, които идатъ нагледно да опровергаватъ думитѣ на г. Данева, изказани по поводъ разискванията по отговора на тронното слово, а именно, че въ прѣдставителскитѣ избори на 17 февруарий властта не е упражнила никакви насилия надъ избирателитѣ; не е упражнила не само насилия, но и никакви беззакония. Навѣрно, когато г. Даневъ тогава изказваше тия думи, е ималъ прѣдъ видъ обстоятелството, че всички трѣпливи избори, по които той можеше да бѣде опровергнатъ, сж били оставени да се разгледатъ слѣдъ приемане отговора на тронното слово, и ние, дѣйствително, слѣдъ приемането отговора на тронното слово, видяхме избори, които опровергаватъ изказаното отъ г. Данева, така както опровергава това и Софийскиятъ изборъ, т. е. изборътъ въ Софийската градска околия. По този изборъ е подадена една доста обстоятелствена контестація отъ г. Христа Филиповъ. Г-нъ докладчикътъ счете за нужно да подчертае обстоятелството, че контестацията е подписана само отъ г. Христа Филиповъ, и азъ отъ това негово поведение съзирамъ, именно, едно желание да се не дава толкова важностъ на нея, понеже тя е подписана отъ заинтересовано лице. По Горнѣорѣховския изборъ азъ не гласувахъ за анкета затова, че контестацията бѣше подписана отъ г. Вурмова, когато азъ считамъ като лице, което по закона нѣма право да подава контестації, и съвсѣмъ не изхождахъ отъ съображения за силата на фактитѣ, които той изтъкваше, какво значение тѣ иматъ, когато г. Вурмовъ билъ тактъвъ или онактъвъ, както се мислѣше тогава въ Народното Сѣбрание. Азъ, казвамъ, считахъ, че той е лице, което нѣма право да подава контестації. Ни най-малко не искахъ да зная, дали е той заинтересованъ или не, и, второ, азъ не видяхъ въ неговата контестація такива доказателства, които да правятъ правдоподобно изложеното въ неговата контестація. За мене не е достатъчно да се нахвърлятъ въ една контестація конкретни случаи и да се посочатъ даже отчасти и доказателства за подкрѣпа на тия конкретни случаи. Но за мене е

нужно още да имамъ прѣдъ очи, че тия данни или тия конкретни случаи, установени, какво влияние могатъ да иматъ за резултата на избора и, слѣдователно, могатъ ли да влияятъ за анкетирането или касирането на избора. Та, като казахъ какъ гледахъ на избора въ Горна-Орѣховица, искамъ да намѣрия съвсѣмъ неумѣстно натѣртването на факта, че контестацията по настоящия изборъ е подписана само отъ г. Христа Филиповъ. Г-нъ Христо Филиповъ е лице избирателъ отъ сжщата околия, изборътъ на която той иска да бѣде анкетиранъ или касиранъ. Съдържанието на тази контестація е много добръ извѣстно на г. г. народнитѣ прѣдставители, тѣй като тази контестація е напечатана и раздана на всички, тѣ сж я прочели и сж помислили върху изложенитѣ въ нея факти, прѣцѣнили сж доказателствата, съ които тѣзи факти се подкрѣпихъ, тѣй щото, азъ мисля, че ще бѣде излишно да постѣпя така, както постѣпихъ г. докладчикътъ, да анализирамъ всички данни, както сж изложени по редъ въ контестацията. Азъ ще се спра само върху тия данни, посочени въ контестацията, които могатъ да повлияятъ на резултата на избора, които могатъ да повлѣкатъ слѣдъ себе си най-малко една анкета по избора въ Софийската градска околия. Два реда факти, или, по-добръ, подвизи на властта сж изброени въ контестацията. Първиятъ редъ сж нераздаване на избирателнитѣ карти. Отъ контестацията се вижда, че само 6.000 избирателни карти били раздадени, а 4.000 не. Нераздаденитѣ карти били раздадени на лица, неимѣющи право да гласоподаватъ, като неизбиратели на Софийската избирателна околия, и на лица такива, които ако и избиратели вече имали свои избирателни карти, и на лица специално наети отъ общинското управление за да се явятъ като избиратели въ деня на избора. Този редъ факти за мене не сж отъ такова естество, което да опорочи избора, установени тѣ съ една анкета, подкрѣпени съ доказателства. Вториятъ редъ факти, които се изброяватъ въ контестацията, сж, че на наетитѣ отъ страна на общинското управление въ надвечерието на изборитѣ работници общинското управление раздало избирателни карти за да гласоподаватъ за правителствени кандидати и, второ, че въ една отъ избирателнитѣ секции, именно въ първата избирателна секция, имало панесенъ побой на едногo гражданина, вслѣдствие на който побой 50—60 души напуснали избирателното мѣсто. Първиятъ фактъ, именно гласоподаването на лица, наети специално за тази цѣль, т. е. назначени на общинска служба за да гласоподаватъ по изборитѣ, е формаленъ подкупъ. По чл. 131 отъ наказателния законъ всѣко дѣйствие, което клони съ обѣщаване на облаги да измѣни вота на избирателитѣ, съставлява подкупъ. Всички елементи, нужни за туй прѣстѣпление, сж на лице. Разликата между този подкупъ и онзи, за който се говорѣше по Горноорѣховския изборъ, се състои само въ това, че послѣдниятъ изхождалъ отъ частни лица, а първиятъ отъ властта. Когато се разискваше или, по-добръ,

когато се провеждаше изборът в Горна-Орѣховица, болшинството викна, като изъ едно гърло, че трѣбва да се нареди анкета затова, защото въ контестацията се констатира едно ужасно злодѣяние. Азъ вѣрвамъ, че това болшинство не ще е измѣнило мнѣнието си за прѣстѣпленіето подкупъ и то ще бѣде послѣдователно, като ще се възмути и сега противъ подкупитѣ, които се излагатъ въ контестацията на г. Христа Филиповъ. Ако се не лъжа, даже г. Йови Воденчаровъ стана по него изборъ и каза: „достатъчно е азъ да се убѣдя само въ това, че е имало подкупъ въ деня на избора, за да гласувамъ за анкета“; т. е. той тогава изказа възгледа, че не трѣбва да се взима въ внимание какъ е повлиялъ подкупътъ на самия резултатъ на избора, но достатъчно е само да има факти, какво избирателитѣ били подкупувани, за да гласува той за анкета. Тукъ имаме подкупъ, казвамъ, г-да народни прѣдставители, и както болшинството, така и опозицията ще бѣде възмутена отъ този фактъ и ще иска да бѣде провѣрено това, което е изложено въ контестацията. Тукъ има много по-голъмо основание да се иска такава провѣрка, защото ние имаме и данни за влиянието, което е оказалъ този подкупъ на резултата на избора, когато въ Горноорѣховския изборъ такива данни ние нѣмахме. Вие виждате отъ контестацията на г. Христа Филиповъ, че Исая Георгиевъ, лице неизбирателъ, гласоподавалъ 5 пкти — имаме тукъ 5 гласа; Апостолъ Петровъ, така сѣщо неизбирателъ, гласоподавалъ — 1 гласъ; имате въ Ючъ-Бунаръ казано въ контестацията, че гласоподавали насти отъ общинското управление въ надвечеріето на избора работници, водени отъ нѣкой си градски агентъ Александъръ Дюлгеровъ и градскитѣ надзиратели Асѣнъ Петровъ, Илия и Василъ Владимирови, на два пкти по 30—40 души. Нека приемемъ тукъ най-малко 30 души неизбиратели гласоподавали на два пкти. Съ това тѣ сѣ отнесли въ сѣщото врѣме още 60 гласа — ако приемемъ най-малко по 30, — които неизвѣстно е за коя отъ листитѣ можаха да бѣдатъ дадени. (Докладчикъ И. Воденчаровъ: Грѣшка имате! Дѣ го пише това?) Илия Ивановъ така сѣщо е далъ единъ гласъ; Аронъ Леви, който гласоподавалъ въ петата секция, въ сѣщото врѣме гласоподавалъ и въ четвъртата — така сѣщо единъ гласъ; Младенъ Димитровъ, се казва въ контестацията, че промѣнилъ избирателнитѣ карти на 30 души — отгукъ имаме пакъ 30 гласа. Така събрани всичкитѣ гласове, които по мощенически, подкупнически и измамнически начинъ сѣ взети за правителствената листа, даватъ цифрата 218. Значи, гласовѣтѣ, взети чрѣзъ подкупени избиратели, даватъ цифрата 218, а между това единъ отъ кандидатитѣ на правителствената листа, г. Пипевъ, е избранъ съ едно болшинство всичко на всичко отъ 180 гласа надъ гласовѣтѣ, получени отъ Христа Филиповъ, а другитѣ сѣ около 300 гласа повече. Въ тази цифра, забравихъ да спомена, влизатъ и 50—60 души, разгонени вслѣд-

ствие нанесения побой въ една избирателна секция на едного отъ гражданитѣ, и този фактъ за мене е отъ значение само затова, защото въ контестацията се казва, че вслѣдствие на нанесения побой имало избиратели около 50—60 души, които напуснали избирателното мѣсто. Вие виждате отъ една страна за подкупа, а отъ друга страна за побоя, че се даватъ въ контестацията данни, отъ които за насъ е очевидно, че сѣ повлияли на резултата на избора, и не само се даватъ данни, но всѣка една отъ тѣзи данни се подкрѣпя съ доказателства. Нѣма нужда да изброявамъ отдѣлно за всѣко перо какви сѣ доказателствата, защото, както казахъ, контестацията е отпечатена, раздадена ви е и всички сте я прочели. Свидѣтелитѣ, посочени отъ Филипова, сѣ такива, които не могатъ да внушатъ подозрѣние, че не ще бѣдатъ достовѣрни. Азъ не допускамъ, че единъ инженеръ Лазаръ Вълчевъ напр. — другитѣ не познавамъ — ще лъже. Не допускамъ азъ, че и цѣлъ редъ други граждани, които сѣ посочени въ контестацията на г. Христа Филиповъ, за да установятъ фактитѣ, които той излага въ нея, които факти, както казахъ, сѣ отъ голѣмо значение за резултата на избора въ Софийската градска околия, ще лъжатъ. Па, ако тѣ могатъ да бѣдатъ такива, въ всѣки случай една анкета е, която ще може да освѣтли, една анкета ще влѣзе въ непосредствено сношение съ тѣзи лица и ще може поне отъ тѣхното положение въ обществото, отъ тѣхното умствено развитие, да дойде до заключение, че тѣ сѣ достовѣрни или недостовѣрни свидѣтели. Но въ всѣки случай, казвамъ, се указватъ свидѣтели въ контестацията и това е важното. Тѣзи свидѣтели трѣбва да бѣдатъ изпитани, за да установятъ това, което се казва въ контестацията, понеже това, което се казва, както казахъ, е много важно.

Ето защо, като считамъ азъ, че изложениятѣ въ контестацията факти, именно послѣдниятъ редъ факти, които азъ изброихъ, като факти такива, които могатъ да повлияятъ и които сѣ повлияли — очевидно е за насъ — на резултата на избора, сѣ факти такива, които могатъ да бѣдатъ провѣрени, азъ моля почитаемото Народно Събрание да приеме да се назначи по този изборъ една анкета, която да изслѣдва всичко изложено въ контестацията. Ако азъ, който съмъ вискателенъ въ значението на нарушенията, както казахъ, искамъ това, то онии, които не мислятъ така като мене да прѣцѣняватъ фактитѣ, които се излагатъ, били тѣ подкупничество или друго, и слѣдъ туй вече да даватъ заключение какво значение иматъ тѣ за изборитѣ, по-скоро трѣбва да искатъ. Ако азъ, казвамъ, искамъ да се назначи една анкета, то още по-скоро трѣбва да искатъ ония, които, като г. Теню Начовъ напр., който само затова, че въ контестацията по Царибродския изборъ имаше онзи денъ конкретни случаи посочени, искаше не само анкета, но и касиране. Азъ вѣрвамъ, че г. Начовъ и сега ще стане да вземе думата и, за да бѣде

последователенъ на себе си, ще допълни това, което азъ не можахъ да кажа.

П. Пешевъ: Г-да народни прѣдставители! Прѣди всичко заявявамъ, че ще се присѣдиня къмъ мнѣнието на нашия другаръ г. Филовъ. Столичниятъ изборъ прѣдставлява особена важностъ затуй, защото се касае до изборъ станалъ въ Столицата и се касае до изборъ на двама министри, единиятъ отъ които е Министъръ-Прѣдседателъ; слѣдователно, този изборъ трѣбва съ особено внимание да бѣде разгледанъ, да не бѣде утвърденъ прѣзъ купъ за грошъ, а трѣбва сериозно да се спреме върху контестацията, подадена отъ единъ отъ несполучившитъ кандидати. Когато се касаеше за анкетата на нѣкои отъ опозиционнитъ избори, г. г. ораторитъ отъ болшинството патрѣтваха и казваха, че анкета трѣбва да се поиска отъ страна на избраницитъ, за да се защити тѣхната честъ. Веднажъ има контестація и въ тази контестація се посочватъ факти, които опозоряватъ избора, които компрометиратъ тоя изборъ, то самитъ избраници, за да запазятъ своята честъ, трѣбвало би да настояятъ и сами да поискатъ анкета. Е добръ, ето днесъ се касае до избора на г. Министъръ-Прѣдседателя въ Столицата на България. За негова честъ трѣбва неговитъ приятели и самичкъ тойдъ да настоятъ да стане една провѣрка на избора, една анкета, за да се докаже, че той не е избранъ на наемни градски работници, но е избранъ отъ съзнателнитъ български столични граждани. Контестаторътъ г. Христо Филиповъ си е далъ особенъ трудъ и съ особени старания е събралъ ония факти, които могатъ да се провѣрятъ, които сж очевидни и отъ които се установява, че столичниятъ градски изборъ е опороченъ въ самото си същество, защото тоя изборъ не е произведенъ отъ съзнателнитъ столични граждани, а е произведенъ отъ наемници не откупени, но купени избиратели. Върѣте се, г-да народни прѣдставители, въ самия фактъ на числото на гласоподавашитъ въ Столицата и вие ще видите, че по-малко отъ 50% сж гласоподавали въ Столицата, когато на повечето други избирателни центрове въ България сж гласоподавали винаги повече отъ 50%. А тоя самичкъ фактъ потвърждава изтъкнатото въ контестацията обстоятелство, че избирателнитъ карти на столичнитъ избиратели не сж били раздадени. Отъ 10.000 и повече сж били раздадени само 6.000, а 4.000 избирателни карти не сж били раздадени. Ето това обстоятелство косвено подкрѣпя оплакването на контестатора, че избирателнитъ карти не сж били раздадени. Инакъ не може да се обясни това нищожно количество на гласоподавашитъ въ българската столица. Защото ако допуснемъ, че столичнитъ избиратели сж били пасивни къмъ избирателната борба, то ще си създадемъ едно много лошо заключение за нашата интелигенция, която е въ Столицата на първо мѣсто въ цѣла България. А такова заключение по никакъвъ начинъ не трѣбва

да допускаме. Истинската причина за туй малко явяване на избиратели въ Столицата е това, че избирателнитъ карти на тия български столични избиратели не сж били раздадени.

Г-да народни прѣдставители! Ония отъ васъ, които сте живѣли въ Столицата, знаете, че цомъ се разтурни XI-то Обикновено Народно Събрание, всички улици, площади и градини въ Столицата бѣха прѣпълнени отъ работници, които не знаеха какво да работятъ, които се шуреха отъ улица на улица, за да търсятъ работа (С. Пипевъ: Не е вѣрно!) Всички тия хора въ голѣмо количество бѣха наети, бѣха купени прѣдварително, за да дадатъ гласа си за тия, които днесъ се считатъ за столични градски прѣдставители. (С. Пипевъ: Това пишатъ вашитъ вѣстници!) Срѣдъ зима, когато по улицитъ имаше ледъ, когато градинитъ бѣха покрити съ сѣнгове и когато не бѣ възможнищо да се работи, ние, столичнитъ жители, видѣхме да се разтакватъ стотици работници подъ видъ, че сж наети да работятъ, и всички тия наети работници знаеха своето назначение. Тѣ бѣха наети не да работятъ физическа работа, но да избератъ угодни на градския съвѣтъ и правителството прѣдставители. (Нѣкой отъ дѣсенциата: А вашитъ стражари?) Това е всеизвѣстенъ фактъ, това се констатира и въ контестацията. И Народното Събрание много лесно може да провѣри, ако назначи една анкета, която отъ книгитъ на градския съвѣтъ ще узнае, по срѣдъ зима, по онова врѣме, колко работници сж били, каква работа сж извършвали и ще дойде до заключение, че наистина тия работници не сж били наети за работа, а сж били наети да бѣдатъ избиратели.

Контестацията не е само голословни думи, че о имало наети работници, че тия работници сж били назначени за избиратели, но въ тая контестація се посочва и на конкретни факти, че въ деня на избора извѣстни прѣдводители на тѣлни отъ работници сж имъ раздали карти отъ ония нераздадени на сжчинскитъ избиратели и сж ги завеждали на избирателнитъ урни, за да изпълнятъ онаи мисия, за която сж били купени, за която сж били платени. И до 9 ч. на 17 февруарий тия наемни избиратели сж изпълнили своята мисия. Това не е казано голословно, тѣй както се казва въ други контестації. Тукъ се посочватъ факти, посочватъ се имена и тукъ се казва вече, не че слѣдъ изборитъ ще се даде нѣкакво възнаграждение, тѣй както се говорѣше въ Горноорѣховския изборъ, но тукъ се казва, че прѣди избора е платено и е дадена избирателна карта и бюлетина, за да гласоподава за г. Министъръ-Прѣдседателя и за неговия другаръ. Тукъ не е голословна една контестація; тукъ се посочватъ и имената на лицата, у които сж намѣрени повече отъ 40 избирателни карти. Тукъ се посочва на имена на служещи градски, на наемни работници, които не сж били избиратели и сж ходили да гласоподаватъ по нѣколко пѣти; тукъ се посочватъ факти, дѣто зарадъ

актьори сж гласоподавали едни прости работници. Когато тия актыори сж отишли да дадат своя гласъ, счели сж, че гласоподававшитѣ зарадъ тѣхъ не сж имали право, но че тѣ сж сжицкинитѣ избиратели. (Л. Дуконъ: Љжепѣ!) Фактитѣ, наведени въ контестацията, сж повече отъ важни, сж повече отъ сжиществени, за да опозорятъ такъвъ изборъ, какъвто е столичниятъ. Въ другитѣ избори много по-нищожни факти, какъвто бѣше напр. Царибродскиятъ изборъ, какъвто бѣше изборътъ въ Горна-Орѣховица, факти такива се счетоха за много по-важни, за много по-сжиществени, отколкото сж тия факти, посочени за столичния изборъ. А пъкъ въ сжицностъ столичниятъ изборъ е единъ отъ най-опозоренитѣ, е единъ отъ най-компрометираниѣ. Ние, Народното Събрание, трѣбва да държимъ щото изборитѣ въ Столицата да бждатъ примѣрни по своята безупречностъ, че изборътъ на единъ министъръ-прѣдседателъ трѣбва да стои по-горѣ отъ всѣко подозрѣние. И азъ апелирамъ къмъ г. Министъръ-Прѣдседателя самъ той да се съгласи съ нашето прѣдложение, щото неговиятъ изборъ да бжде анкетиранъ. И ако тия факти, указани отъ г. Филипова, не сж истински и не сж вѣрни, ние самитѣ ще направимъ честъ на г. Министъръ-Прѣдседателя да го приемемъ единодушно за избраникъ въ българската столица, както той е Министъръ-Прѣдседателъ. Туй ще направи честъ и на Събрането, и на правителството да бжде той избраникъ на първата българска избирателна околия. Ето защо, за негова честъ и за неговъ интересъ, и за честта на правителството и на Народното Събрание, азъ ще моля, щото тоя столиченъ изборъ, тѣй опороченъ, да бжде анкетиранъ, за да се провѣрятъ тия факти.

Докладчикъ И. Воденчаровъ: Г-да! Двѣ парламентарни групи отъ Народното Събрание се произнесоха вече противъ правилността на избора, който азъ имахъ честта да ви докладвамъ, и настояватъ силно върху аргументитѣ, които се изказаха — най-малкото нѣщо, което трѣбвало да се направи по този изборъ, е да се анкетира. На втория ораторъ азъ не искамъ да отговарямъ. Ще се занимаю само съ бѣлѣжкитѣ, които се изказаха отъ най-заинтересованата група, именно отъ страна на г. Филова, защото контестацията, която е подадена, е подписана отъ единъ членъ на демократическата партия. (Н. Цановъ: Вие заинтересовани ли бѣхте по Дупнишкия изборъ?) Съ аргументацията на втория ораторъ, казвамъ, не желая да се занимавамъ затова, защото колкото и моитѣ уважения, колкото и моитѣ почитания къмъ личността на този ораторъ да сж голѣми, толкова повече отъ друга страна азъ съзнавамъ, че партията, отъ която изхожда този г. ораторъ, има най-малкото морално право въ България да говори за свободата на изборитѣ. (П. Каравеловъ и Д. Петковъ: То е другъ въпросъ! — Гласове отъ дѣсницата: Вѣрно! — П. Пе-

шевъ: Тукъ не говори партия, а народенъ прѣдставителъ.)

Г-нъ Филовъ ми направи единъ упрекъ, че азъ съмъ порицалъ г. Филипова или съмъ призналъ, че отъ формална страна контестацията не заслужавала надлежното внимание. Нека ми позволи г. Филовъ да му забѣлѣжа, че криво ме е разбралъ, защото прѣдъ моитѣ очи, както прѣдъ очитѣ на комисията, така сжищо и прѣдъ секцията, контестацията е призната за формална затова, защото е подписана отъ едно лице, косто има по закона правото да контестира избора. Но ако азъ казахъ, че тази контестація е подписана само отъ г. Филипова, азъ забѣлѣжахъ туй затова, защото отъ съдържанието на контестацията става явно, че тя е била приготвена, за да бжде подписана отъ всички пропалнали кандидати, а, вдругъ, се оказва, че тя е била подписана най-сетнѣ само отъ г. Филипова. Даже г. Филиповъ е подписалъ на долната страна, като е оставилъ мѣсто за своитѣ другари. А по какви причини сж отказали да подпишатъ неговитѣ другари, това е единъ въпросъ, който само той знае и тия, които сж отказали да я подпишатъ. (К. Мирски: Отсутствували сж отъ София.) Така щото, упрекътъ, който ми се отправи отъ г. Филова, касателно формалната страна на контестацията, е съвършено неоснователенъ и неумѣстенъ.

Г-нъ Филовъ казва, че този изборъ е опороченъ затова, защото общинското управление си е служило съ нечестни срѣдства по отношение на своитѣ агитации. То е, казва, наело огромно количество работници, дало имъ е работа съ единствената цѣль да ги привърже къмъ себе си, за да гласоподаватъ за правителствената листа, и, слѣдователно, то съ това ги е подкупило. И вие, казва, които по Горноорѣховския изборъ толкова викахте противъ подкупитѣ, които толкова се стараяхте да убѣдите хората, че има подкупи въ Горноорѣховския изборъ, отивате да подкупвате работницитѣ по такъвъ единъ начинъ и не се срамувате отъ своитѣ дѣйствиия. Е, г-да, азъ мисля, че когато сме призвани да правимъ оцѣнка между два различни факта, не трѣбва да изпорчваме така фактическата страна на работата и не трѣбва да се явяваме толкова несправедливи въ тази оцѣнка, колкото се явява тукъ г. Филовъ. Дѣ е работата за Горноорѣховския изборъ, дѣ е работата за софийскитѣ работници? (Отъ крайната лѣвица: А а а!) Това е една такава разлика между единитѣ и другитѣ, щото не може да става и дума. (П. Пешевъ: Разликата е тая, че единитѣ сж оппозиционери, а другитѣ сж правителствени.) Моля ви се! Прѣди всичко въ Горноорѣховския изборъ се прѣдставяватъ такива факти, които, ако се провѣрятъ и ако се укажатъ за истински, опорочаватъ избора. (А. Каранешевъ: А тѣзи?) Ако се окаже, напр., че градскитѣ работници на гр. София, както и градскитѣ служащи, които взиматъ заплата, сж гласоподавали за правителствената листа, това не съставлява прѣстѣпление. (Е. Начевъ: Безъ да сж запи-

сани въ списъците — какъ да не съставлява прѣстѣпление!) Това не съставлява прѣстѣпление, защото . . . (Глъчка.) Ако е работата да не искаме да се разберемъ, то е другъ въпросъ. (А. Каранешевъ: Вие не искате да разберете; ние разбираме!) Какво нарушение се прави по избирателния законъ, ако едни отъ работниците на града, ако едни служащи на общинското управление, ако едни чиновници въ общинското управление отидатъ и гласоподаватъ за правителствената листа? Това прѣстѣпление ли е? Ами че вие отнимате правото на хората да си дадатъ гласа тамъ, където искатъ! Ами, ако тѣзи работници иматъ право като избиратели да си дадатъ гласа и отидатъ да гласоподаватъ за този или онзи кандидатъ, това прѣстѣпление ли е? Кой отъ васъ доказва и прѣдстави фактически доказателства, че дѣйствително тия работници сж пуснали бюлетинитъ си за правителствени кандидати? И, ако сж ги пуснали, направили ли сж прѣстѣпление, упражнено ли е надъ тѣхъ насилие, упражнено ли е надъ тѣхъ морално влияние, упражненъ ли е надъ тѣхъ нѣкакъвъ патискъ, който да е принудилъ тѣхната воля, тѣхната свобода да отидатъ да пуснатъ гласа си, бюлетината си за тогози и онгози кандидата? Самиятъ фактъ, че тѣзи хора сж били служители на града, работници на града, при липсата на онѣзи данни за насилие, за прѣстѣпления, за морално влияние надъ тѣхъ, не съставлява никакво нарушение, никакво прѣстѣпление на закона и не опорочава въ нищо избора, ако даже се установи, че сж дали своитѣ бюлетини за правителствени кандидати. Такива доказателства, обаче, отъ ваша страна, г-да, не се прѣдставляватъ. Така щото, азъ мисля, че да се твърди, че градскитѣ служители, които сж дали своитѣ бюлетини за правителствени кандидати, съ това спрѣмо тѣхъ се е упражнилъ единъ подкупъ, е повече отъ нелѣпо. Подкупничеството, което се е упражнило по Горноорѣховския изборъ, е свършено отъ другъ характеръ, отъ свършено друго естество, отколкото това влияние, за което искате да кажете, че е подкупъ по отношение градскитѣ работници по Софийския изборъ. Казва се още отъ страна на г. Филова, че имало нарушение, казва, на закона затова, защото градскитѣ чиновници сж агитирали по избора. Е, г-да народни прѣдставители, азъ мисля, че г. Филовъ знае като адвокатъ прѣдписанията на избирателния законъ, както и всѣки единъ отъ насъ е длъженъ да ги знае — никъдѣ въ избирателния законъ не се запрѣщава на градскитѣ служащи, като захванете отъ кмета до разсилния, да правятъ агитации. Какви агитации? Агитации въ кръга на закона. Ако направятъ агитации вънъ отъ прѣдписанията на закона, тѣ сж длъжни да отговарятъ за прѣстѣпленията, които извършатъ. Е, посочва ли се въ тази контестація, че е направено нѣкакво прѣстѣпление по агитациитѣ, вършени отъ страна на тѣзи градски служащи? Не. Чл. 152 отъ избирателния законъ прѣслѣдва и наказва за агитация

само държавнитѣ служители; прѣслѣдва градскитѣ чиновници само колкото се касае до неизпълнение тѣхнитѣ обязанности, но не ги държи отговорни, ако тѣ упражняватъ една легална, една почтена, една човѣшка агитация. Така щото, да се твърди сега, че този изборъ е опороченъ затова, защото градскитѣ служащи сж агитирали по избора, е повече отъ неоснователно. Казва се още, че ние трѣбва да повѣрваме на твърдението на г. Вълчева, нѣкакъвъ си главенъ секретаръ, който чулъ отъ нѣкакъвъ си работникъ да му разправи, че нему била дадена една карта и билъ пратенъ да гласоподава. Та какво отъ това? (Н. Цановъ: Нищо!) Може да е вѣрно, че г. Вълчевъ е разправялъ тази история, ами вѣрно ли е това, което сж разправили на г. Вълчева? Кой ни гарантира, че нѣкой не е отишълъ да се подиграе съ г. Вълчева и да му разправи бабини деветини? Хайде да кажемъ, че е вѣрно, че отишълъ единъ градски работникъ и далъ своята бюлетина за правителствената листа — никакво прѣстѣпление нѣма тукъ! И кой ни казва, че това е вѣрно? Вълчевъ. А кой го казалъ на Вълчева? Нѣкой си Иванъ, Драганъ. Звезди мноого на тоя свѣтъ и може да му разправятъ каквото искатъ! (Отъ лѣвицата: А а а!) Мисли, че да се силаваме на показанията на нѣкой си Вълчевъ, който чулъ отъ трето лице, е свършено неоснователно и е такава една проста аргументация, която не заслужава абсолютно никакво внимание отъ страна на почитаемото Народно Сѣбрание.

Така щото, азъ считамъ, че тѣзи аргументи, които се приведоха отъ страна на г. Филова, сж едни аргументи най-слаби, и бихъ желалъ, щото почитаемото Сѣбрание да имъ даде приличната оцѣнка, като признае, че тѣ не съдържатъ тѣзи елементи, за да опорочатъ избора, а още повече за да се прѣдизвика една анкета, за каквато ходатайствува г. Филовъ.

М. Такевъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ много пъти съмъ казвалъ въ Народното Сѣбрание, и сега ще повторя, че ние, българитѣ, страдаме отъ единъ порокъ органически — това е нашата къса паметъ. Трѣбваше да минатъ само 15 дена и трѣбваше да отсъствувамъ отъ Народното Сѣбрание, та като се върна да видя, че ви съмъ заварилъ пакъ тамъ, дѣто ви оставихъ. (Д. Манчовъ: Защо не стоимъ тукъ да вършимъ работа?) Единъ прѣдставителъ бѣше казалъ, че ако успѣемъ да касираме Такева и да го извърлимъ отъ Сѣбранието, ще направимъ едно благодѣяние на България, защото ще отнемемъ възможността да се протакатъ безполезнитѣ и вреднитѣ за хазната тѣзи нескончаеми дебати по изборитѣ и тѣзи невъзможни интерпелации, които той прави, и ако го гѣма въ Камарата, сигурно ще свършимъ работата въ 15 дена. Това тържествено го е заявилъ единъ денутатъ тамъ отъ болшинството и е казалъ, че съ двѣтъ си ръцѣ ще гласува за касирането ми.

(Д. Цанковъ: Къдѣ го е заявилъ: въ кръжмата ли или въ Народното Сѣбрание?) Азъ съ най-големо удоволствие тогава приехъ, и сега приемамъ, да напусна Народното Сѣбрание, ако вие бихте могли да рѣшавате така, както би било желателно да се рѣшава въ Народното Сѣбрание, безъ нѣкой да ви прави нѣкакви прѣчки; но виждамъ азъ, че въ тѣзи 15 дена ни едно рѣшение не сте взели, (Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ: Затова и ще останете, г-нъ Такевъ, защото не сте толкозъ врѣденъ.) но затова пъкъ едно сте направили, че сте се странно опровергнали, че сте се отказали днесъ отъ туй, което вчера тържествено поддържате! Когато четохъ рѣчицѣ на нѣкои оратори отъ болшинството по случай на Горноорѣховския изборъ, по случай на Царибродския изборъ, азъ, вѣрвайте ме, хванахъ си коситѣ и казахъ: възможно ли е туй? Възможно ли е, което вчера сж казвали г. Теню Начовъ и г. Воденчаровъ и въ комисията, и въ Камарата по Варненскитѣ избори, по Пловдивскитѣ избори, по Дунишкитѣ избори, днесъ да дойдатъ така тържествено да се откажатъ отъ това и да поддържатъ съвсѣмъ обратното? Азъ имамъ дневницитѣ на сегашната сесия — тамъ какво се е говорило, какво значи да контестира избора единъ отъ пропадналихъ кандидати? Казваше ни г. Теню Начовъ: „Какъ ще вѣрвамъ азъ на единъ дертлия човѣкъ? Той е дертлия, азъ не му вѣрвамъ и не искамъ да го чуя даже!“ Когато четохъ рѣчицата му по Горноорѣховския изборъ, че г. Бурмовъ има право да контестира избора, макаръ и да не е избирателъ на тая околия, азъ казахъ: Боже мой! какъ е възможно това! Какъ трѣбваше да си дѣря тукъ гърлото цѣли два часа да ви убѣждавамъ, че единъ кандидатъ, билъ избирателъ или не, има право да контестира избора, при сѣ че е единъ пропадналъ кандидатъ. И мене даже ме подиграхте: сѣ ти ли ще говоришъ! Азъ вземахъ думата да говоря и да ви докажа, че вие не сте послѣдователни, че туй, което говорите, не го говорите отъ дълбоко убѣждение, но защото моментни интереси ви заставяватъ да поддържате това или онова.

Този прѣдговоръ искахъ да направя, за да дойда до конкретни случаи, който днесъ ни занимава.

Говори се за народно-прѣдставителския изборъ въ Столицата. Дало се една контестация, на която основанитѣ оплаквания се намиратъ въ самото изборно дѣло. Тукъ трѣбва да подчъртая вашата теория, че щомъ има начало на доказателства — а особено теорията на уважаемия пръвъ министъръ г. Д-ръ Даневъ, — щомъ въ дѣня на избора е имало оплаквания, които сж регистрирани въ дневника, които се намиратъ при изборнитѣ книжа, безспорно тѣ може да сезиратъ народното прѣдставителство, безспорно тѣзи оплаквания могатъ да бѣдатъ прѣдметъ на разискване. Какво ще бѣде рѣшено, то е другъ въпросъ. Тази бѣ теорията на г. Данева по Пловдивската селска сесия, когато възразяваше на г. Каравелова. Азъ поддържамъ, че прѣди избо-

ритѣ е имало нарушения, но г. Даневъ каза: не можемъ да допуснемъ анкета, понеже прѣзъ дѣня на избора никакви оплаквания не сж станали. Добрѣ, тукъ заключавамъ скобитѣ, като казвамъ, че оплаквания има приложени при дѣлото и имамъ ги въ рѣката.

Вторъ единъ фактъ, който искамъ да елиминирамъ отъ дѣлото, то е твърдѣнията, които се дадоха отъ тази трибуна, че макаръ контестацията и да е написана като че ще се даде отъ нѣколко пропаднали кандидати, обаче, е подписана само отъ едно. За да не оставимъ въ васъ съмнѣние, че останалитѣ кандидати мълчеливо признаватъ правилността на избора, бързамъ да добавя, че г. Филиповъ обяснява причината, по която тази контестация не е могла да носи подписа на останалитѣ пропаднали кандидати — че тѣ случайно отсъствували отъ Столицата, а срокътъ е 7-дневенъ, трѣбваше той да побърза да я подаде въ Народното Сѣбрание. Прочее, нѣма никакво значение липсата на подписитѣ и на останалитѣ пропаднали кандидати, което нѣщо е съвършено случайно.

Още една точка искамъ да очистя отъ дебатитѣ. Г-нъ Филиповъ, дѣйствително, като говори — и тукъ е въпросътъ за конкретни факти — съ какви доказателства ще подкрѣпи своитѣ твърдѣния, той казва: г-да прѣдставители, нѣмамъ възможностъ да ви прѣдстави всичката маса на доказателства по двѣ причини: първо, че тия хора, за които се твърди, че бѣха наети да гласоподаватъ безъ да сж били избиратели на Столицата — затова ще се повърна малко по-послѣ, — тия хора сж хора на хлѣба и нѣма да си плюятъ на залька, за да дойдатъ да ми съобщатъ. Второто, което г. докладчикътъ не каза, то бѣ: защото срокътъ е 7 дена и нѣмахъ възможностъ да събера повече доказателства въ този кратъкъ срокъ. Ето защо г. Филиповъ се е ограничилъ съ онѣзи доказателства, които азъ малко по-послѣ ще разчлена.

Тѣзи забѣлѣжки трѣбваше да ги направя, за да се отстрани у васъ всѣкакво съмнѣние за онуй, което ще искамъ да поддържа — дали е то умѣстно или не.

Г-нъ Филиповъ се оплаква отъ двѣ нѣща: първо, че имало една шайка организирана отъ градски служаци, на които точно посочва имената. Въ пунктъ VII на неговата контестация се казва: (Чете.) „Отъ акта, съставенъ отъ бюрото на I секция, се вижда, че въ Столицата не е могло да се мине и безъ шайки и побои. Думата ни е за побой, нанесенъ на видния търговецъ-прѣдприемачъ Павелъ Бончевъ. Забѣлѣжителното въ случая е и това, че тази шайка е била усилена съ бездѣлници като братя Дуле и Климе Серафимови, по разпореждането на самитѣ общински служаци въ I градска частъ: комисарътъ Ангелъ Диковъ, помощникътъ му Младенъ Димитровъ, финансовиятъ агентъ Никола Митовъ и писарътъ на комисаря, а сжщо и това, че когато избирателитѣ слѣдъ нанесения П. Бончеву побой молиди помощникъ-пристава да

отстранени побойниците, той, приставът, освѣнѣ че не обърналъ внимание на молбата имъ, по почналъ да ги упрекава, че го обезпокоявали съ неоснователни оплаквания, вслѣдствие на което повече отъ 50—60 души избиратели, които въ това врѣме се случили тамъ, за да избѣгнатъ възможни и съ тѣхъ нещастия, разотиили се сплашени, безъ да гласоподватъ, а нѣма съмнѣние, че извѣстието за този побой, разгласено отъ оттеглившитѣ се избиратели, е станало причина да не идатъ да гласоподаватъ и много други, които не сж били отъ правителственитѣ. Прочее, първото оплакване на г. Филипова е, че е имало тамъ шайка отъ тѣзи хора служачи, които отъ една страна, за да запазятъ хлѣба си, показали се много ревностни, а отъ друга страна, за да получатъ успѣхъ въ изборитѣ, си послужили съ побойца, нанесени, както се вижда, на търговци, какъвто е Павелъ Бончевъ, извѣстенъ предприемачъ. Но г. Филиповъ казва: вслѣдствие на това избирателитѣ се изплашиха и избѣгаха.

Сега, отъ тази трибуна, г-да прѣдставители, се е проповѣдвало нѣкога отъ приятелитѣ на днешното правителство, отъ пълномощния министъръ на българското правителство въ Бѣлградъ, г. Величковъ, че такива пѣща не трѣбва да влияятъ, че ние трѣбва да минемъ прѣзъ труповецѣ на стражаритѣ, на войската и на шайкитѣ, да пуснемъ бюлетинитѣ си. Това го е проповѣдвалъ политическиятъ пръвъ приятел на днешното правителство, г. Величковъ. Азъ не вѣрвамъ, че тази теория може да се поддържа до тия крайни размѣри, макаръ че да защищавамъ своето избирателно право, азъ намирамъ пакъ въ нашитѣ сѣществующи закони, въ чл. 45 отъ наказателния законъ, самозащита: искашъ ли да ме нападнешъ, да ми отнемешъ паритѣ отъ джеба, азъ съ орѣжие въ рѣка ще се възпротивя; искашъ ли да ми отнемешъ моя животъ и честта, ще се възпротивя съ орѣжие въ рѣка; и по аналогия може да се приложи този принципъ и за отнемането или за посѣгането върху нашето най-голѣмо право, върху нашето най-голѣмо благо, каквото е свободата, каквото е нашето избирателно право; слѣдователно, азъ бихъ поддържалъ въ единъ законъ такъвъ членъ, че избирателитѣ, комуто се прѣчи незаконно, съ насилие въ свободното гласоподаване, има право да употреби насилие, за да си пусне бюлетината. Може би съ туй да се отиде къмъ анархия, може би да се причинятъ неприятни сцени, но да му мисли министерството, което се нагърбва да управлява страната, като власт трѣбва да вземе всички мѣрки, за да не даде възможност на гражданитѣ да прибѣгватъ до самозащита. Е добръ, ако може, г-да прѣдставители, това да се поддържа тукъ, ще ми дойде на помощъ уважаемиятъ Министъръ на Просвѣщението г. Христо Тодоровъ, който въ VIII-то Обикновено Народно Събрание, помпи, държа една хубава рѣчь върху насилията отдолу, и той тогава ви казваше: мене толкова не ме е страхъ отъ насилията на полицията, колкото отъ наси-

лията отдолу. И ние му всички тогава рѣкопѣскахме. Защо? Защото той дѣйствително ни прѣдставяше картината такава, както често се случва: туритѣ въ изборното мѣсто нѣколко души пияни или развалени и, най-малко, почватъ да ездятъ — Дѣдо Манчовъ ще бѣде свидѣтель, когато въ Пловдивъ Иванчо Личевъ, както и Хаджи Гьока Павловъ, видни търговци, хора съ завидно обществено положение, бѣха ездени на изборното мѣсто. То не е важно, но важното е, че тѣзи хора сж се борили, защото иматъ интереси, даватъ 10.000 л. данѣкъ, не сж като циганитѣ, хора sans foi ni loi, които се продаватъ. Тѣ, прѣди всичко, иматъ право да отидатъ тамъ, да се застъпятъ за управлението на тази държава, защото ги коштува. Единъ циганинъ, който се насмеа за два гологана, или единъ работникъ, който съ единъ-два лева може да се подкупи, за да отиде да гласоподава, по-малко ще поддържаме, че можемъ да пледираме неговата кауза тогава, когато онѣзи господа, безспорно, иматъ право да се загрижатъ за управлението на тая страна, защото участвуватъ лично, материално, нравствено и пр. Прочее, г. Тодоровъ тогава поддържаше тая теория и бѣше правъ, че е много опасно насилието, което се прави по тоя начинъ: полицията ще се дезинтересира, ще се организира една банда, която ще бие хората; полицията не се занимава съ нея, и ти, ако обичашъ, иди гласоподавай — почтенитѣ граждани пѣма да се явятъ на избора. И ми се струва, г-да прѣдставители, че ако тия 50—60 работника не сж повлияли на избора, за това нѣма да пледираме, но туй обстоятелство, което наведе г. Пешевъ, че въ Столицата на България, дѣто е събранъ цѣвѣтъ на интелгенцията, дѣто сж всички чиповници, сѣдии, адвокати, отъ 10.000 души явили сж се да гласоподаватъ 3.000 души — туй е срамота за българската столица, когато ние виждаме, че въ Видинъ участвуватъ 90%, въ Враца 90% и въ другитѣ околии не по-малко отъ 50—60%. И тази бѣше моята мисль: тамъ, дѣто можемъ да поддържаме, че съзнанието на избирателитѣ не е толкова високо, не сж така проникнати отъ него нашитѣ избиратели, че този денъ нашитѣ избиратели трѣбва да скъпятъ като зеницата на околото си, тамъ се явяватъ по-голѣмъ процентъ избиратели, когато туй за Столицата не можемъ да го кажемъ. Тукъ е цѣвѣтъ на нашето общество, и то лежи по кафенетата и не отива да гласоподава! (Х. Камбуровъ: И не знае да отиде да защитава правата си.) Възможно е, било е врѣме, когато е била тероризирана Столицата; ние знаемъ врѣмена, когато сж се трепали хора въ Столицата; въ всѣки случай, тя държи първенството на насилията, нашата столица не се е отличавала съ голѣма легалностъ — има убити жандари и граждани, има нахлувания въ Двореца, има правени разни движения и т. н., щото не можемъ да кажемъ, че Столицата е прѣдставлявала нѣщо особено интелгентно, нѣщо, което да дава примѣръ на провинцията. И въ дадени случаи

виждаме същата история. Прочее, за да завърша съ този пунктъ, казвамъ, че не можемъ да изискваме отъ нашитѣ избиратели непрѣмънно да отиватъ на изборитѣ, и трѣбваше по-рано да кажа, че да избѣгватъ избирателитѣ отъ изборитѣ е малодушие; не трѣбва да го правятъ; но такъвъ е нашиятъ избирателъ — какво ще му правимъ! По изборитѣ въ Пловдивската селска околия, говорѣше се, че избирателитѣ на едно село ги прогонили прѣзъ една вода и избѣгали. Поддържане се оттамъ: ако сж ги прогонили оттукъ, да бѣха отишли оттамъ. Да, да обиколятъ, но казватъ хората: нѣмамъ аржикъ глава да отида да ме убиятъ, да останатъ дѣцата ми на улицата; слѣдователно, азъ ще ипоя на вашитѣ избори и ще си гледамъ сѣмейството. И, помоему, по-добрѣ сж направили; защото ще му останатъ дѣцата на улицата и ще събиратъ волни помощи и ги изѣдатъ. Слѣдователно, за насилнията, които се правятъ отдолу, не можемъ освѣнъ да съжаляваме и затова да искаме отъ властѣта да се взематъ мѣрки да се не повтарятъ. Но въ конкретния случай, както е изложено това отъ г. Филипова, азъ не считамъ, че този инцидентъ, който се е случилъ съ избирателитѣ, е повлиялъ на избирателитѣ; и ако би билъ само той, безусловно щѣхъ да вдигна рѣка за утвърдението на избора съ една бѣлѣжка, че правителството трѣбва да бди да се не правятъ тия произволи. Ще правимъ интерпелация за пристава, затова, че когато се е вършило беззаконието, той е трѣгълъ, но да касираме избора нѣма да го направимъ; 10.000 избиратели изново да ги вадимъ на салхана — това нѣма да го направя.

Второто оплакване, г-да прѣдставители, е много характерно. То показва стремлението ни, какъ да елюдираме, да заобикаляме добритѣ постановления на нашитѣ закони. Много се вика противъ насилнията по изборитѣ, и отъ завчера слушахъ г. Петкова да казва: вѣрно, нѣкога ставаха насилнически изборитѣ и не бѣха изражение на свободната воля; между вашето болшинство има хора, които тогава бѣха прѣдседатели на изборнитѣ бюра, и прѣдъ очитѣ на тѣзи прѣдседатели се тѣпчеха кутинитѣ съ бюлетини; съ рота войска не се пушчаха избирателитѣ, и се оплакваша, но никой ги не чуеше; но тогава, каза г. Петковъ, такива бѣха законитѣ. Сега, обаче, когато за да влѣзешъ въ изборното мѣсто трѣбва да имашъ паспортъ, сега, когато за агитацията на единъ полицейски чиновникъ, агитация каквато ще да бѣде, съ думи и въобще съ намигване, ако е повлиялъ на избора, се наказва, безусловно, сега имаме право да искаме и съответствующия резултатъ на тия мѣрки, взети по закона. Ако сме викали, че законитѣ сж лоши и че трѣбва да направимъ добри закони, първото нѣщо, което трѣбва да имаме сега, е, че тия добри закони трѣбва да се съхраняватъ, трѣбва да се пазятъ отъ органитѣ, поставени да ги прилагатъ. Е добрѣ, въ конкретния случай какво имаме? Тия прословути карти — и тукъ, и въ Чирпанъ видѣхме

тая история, па и другадѣ — не се раздаваха. Туй бѣше едно зло, съ което народното прѣдставителство се е сезирало и по-рано, и това показва фактътъ, че още въ XI-то Обикновено Народно Собрание, въ извънредната сесия, е написанъ единъ специаленъ членъ за това, че трѣбва да се отстраня и туй зло, което се вижда отъ практиката, да се даде право на мировия съдия да издава дубликати, нѣщо, което, ако ми позволите да кажа, е една илюзия, защото не може да се постигне цѣльта — на 50 километра нѣма да ходятъ при мировия съдия 300 души отъ нашето село, за да си взематъ картитѣ. Трѣбва, слѣдователно, да помисли законодателятъ да измѣни и тая система. Тя е една невъзможна система. Ще минаваме прѣзъ гори и планини да отиваме при мировия съдия, да се търкаляме въ двора и да чакаме секретаря да пише и, когато дойде кефѣтъ на съдния, тогава да ни дава картитѣ. Никой нѣма да направи това! Даже въ градове, както бѣше въ Чирпанъ, дѣто хората сж отъ тамъ и се интересуватъ, и тамъ не сж отишли всички: отъ 400 души заявивши, 200 души сж се явили, а 200 не сж се явили. И не можешъ да ги упрекнешъ; хората нѣматъ това врѣме. Законодателятъ задължава органитѣ на властѣта да имъ ги занесатъ на крака. Е добрѣ, тази сцена се е случила въ София, за съжаление, дѣто има единъ доста интелигентенъ градски съвѣтъ, дѣто имаме единъ почтенъ кметъ — не го познавамъ кой е. Тамъ ни казватъ, че за да се елюдира законътъ, прибѣгнали сж до слѣдующитѣ машиници. Първо, прѣди деня на избора сж наели нѣколко стотини работници, (Обаждатъ се отъ дѣсницата: Не е вѣрно!) както пише г. Филиповъ въ контестацията, да копаятъ гробищата, да правятъ хендекъ около гробищата, да копаятъ улицитѣ, да чистятъ градинитѣ прѣзъ януарий и февруарий. Г-да прѣдставители! Самиятъ фактъ ако е вѣрентъ, че прѣзъ януарий и февруарий сж наети нѣколко стотини работника отъ градския съвѣтъ да копаятъ хендеци около гробищата, да чистятъ градинитѣ тогава, когато, както много краснорѣчиво ви казваше г. Пешевъ, всичко бѣше покрито съ ледъ... (А. Груевъ: Лъжете! Тая зима нѣмаше ледъ!) Да, нѣмаше ледъ, но вие знаете, че зимно врѣме не се копаятъ хендеци около гробища. Това не става прѣзъ януарий мѣсець, когато денятъ е 4 часа, а става прѣзъ юлий, когато е 16. Както и да е. — Г-нъ Филиповъ се оплаква, че имало наети 400 души работници, които не сж били избиратели. (С. Пипевъ: Странно сж го излѣгали. И Васъ е излѣгалъ!) Отъ крайната лѣвица: Ще провѣримъ! Азъ, г-да прѣдставители, нѣма да ви говоря вѣнъ отъ контестацията. Всѣкога съмъ желаялъ да бѣда въ рамкитѣ на писаното и затуй не желая да ме апострофирате. (С. Пипевъ: Не могатъ да наематъ много работници, защото половината въ градския съвѣтъ сж каравелисти! Това трѣбва да го знаете!) Ако г. Филиповъ лъже... (С. Пипевъ: Ужасно Ви е излѣгалъ.) Ако г. Фи-

липовъ лъже, ако г. Пипевъ лъже, ако този или онзи лъже, ние сме съднии. Вие, г-нъ Пипевъ, сте спечеливши кандидатъ, г. Филиповъ е пропадналъ кандидатъ, а ние сме повикани да съдимъ, кой отъ васъ е правъ. Вие сте толкова правъ, колкото и г. Филиповъ; Вие сте толкова кривъ, колкото и г. Филиповъ; ние ще кажемъ, кой измежду васъ е правъ. Ето защо, Вие имайте спокойствие и ме изслушайте. Ако говоря за факти, неписани въ контестацията, прѣсичайте ме, но докато съмъ въ рамките на контестацията, седнете си на мѣстото и благоволяте да ме изслушате търпѣливо. — Г-нъ Филиповъ казва, че били наети нѣколко стотинъ работници, които не били избиратели, съ едно условие: да имъ се дадатъ избирателни карти да гласоподаватъ — то се знае за кого, нѣма нужда да го казвамъ. И тия хора, казва той сж упражнили това незаконно право.

Но г. Филиповъ е конкретенъ. Той ни навежда 4 факти, които ако сж вѣрни, вие сами нѣма да вдигнете ръка. Ето кои сж тия факти: (Чете.) „Първо, една частъ отъ тѣхъ — картичъ — сж били дадени на градски работници и при това по нѣколко карти на единъ работникъ, за да гласоподаватъ съ тѣхъ подъ чужди имена за правителствени кандидати“. Първата точка. „Второ, че сж били дадени по двѣ и повече карти на нѣкои избиратели за сжщата цѣль; трето, че друга частъ карти сж били оставени у разни градски служаци за да ги даватъ въ деня на избора на недобросъвѣстни хора да идатъ и тѣ да гласоподаватъ подъ чужди имена за сжщите правителствени кандидати и, четвърто, че наистина съ такива чужди карти сж гласоподавали и работници, и лица неизбиратели“. Тѣзи сж четиритѣ пункта. (Д. Манчовъ: Ами това е вѣстникарска работа!) Дѣдо Манчовъ! Имайте търпѣние, моля Ви се. Азъ Ви почитамъ, за да не Ви отговарямъ.

Но, г-да прѣдставители, туку трѣбва да се спра на едно нѣщо. Г-нъ Филиповъ казва: „ние заявяваме и твърдимъ по най-положителенъ начинъ“. Ако г. Филиповъ бѣше намъ неизвѣстна личностъ, ако г. Филиповъ бѣше нѣкой парвеню, както казватъ нѣкои, ако той бѣше нѣкой въ кръжи да подписва контестацитѣ, ако г. Филиповъ бѣше човѣкъ, който не го знаемъ, ако не е билъ общественъ дѣятель, който е билъ народенъ прѣдставитель и единъ отъ отличнитѣ адвокати въ Столицата, менъ ми се струва...

Д-ръ Г. Гаговъ: Казвате, че г. Филиповъ е извѣстенъ. Г-нъ Филиповъ лани говорѣше за нѣкакви Лжбокъ и компания, и слѣдъ като падна монополниятъ договоръ, и Филиповъ липса заедно съ тал компания.

М. Такевъ: Позволѣте! Сега отговорътъ на г. Гагова какъвъ трѣбва да бѣде?

Министъръ-Прѣдседатель Д-ръ С. Даневъ: Продължавайте! То не се отнася до въпроса.

М. Такевъ: Така щото, азъ скърбя, че г. Гаговъ се намѣси inopportun въ случая, защото, ако би ималъ нѣкакъвъ аргументъ, азъ бихъ го приелъ. Дали г. Филиповъ е пропадналъ заедно съ Лжбокъ и компания или не, то е другъ въпросъ. Както и да е. Този въпросъ знае г. Гаговъ много добръ, и нѣма нужда да повтарямъ, а още по-добръ го знае г. Министъръ-Прѣдседательтъ. — Г-нъ Филиповъ, слѣдователно, е единъ извѣстенъ човѣкъ, и азъ за моя смѣтка ви казвамъ, че му вѣрвамъ. Вѣрвамъ му дотолкова, доколкото вѣрвамъ и на г. Пипева, който е много почтенъ гражданинъ. Писаха въ вѣстницичѣ, че е билъ такъвъ и такъвъ, но азъ въ неговото лице видѣхъ единъ честенъ гражданинъ, единъ добъръ търговецъ. За мене, слѣдователно, и двамата сж почтени хора, както г. Филиповъ, така и г. Пипевъ, и, слѣдователно, г. Пипевъ не трѣбва да мисли, че ако ще говоря по неговия изборъ така, имамъ нѣщо противъ неговата личностъ — съвсѣмъ не. А за г. Данева и г. Сарафова не може и рѣчь да става, защото не може да имамъ особенъ нѣкакъвъ интересъ; тѣ сж избрани и на други мѣста, за да знаете, че никаква parti pris въ случая нѣмамъ. Никогащъ!

Г-нъ Филиповъ казва: „твърдя по най-положителенъ начинъ“. Но не е достатъчно г. Филиповъ да твърди това. Вие сами казахте едно врѣме и ние поддържахме, че трѣбва да се посочи на конкретни факти и само тогава ние ще можемъ да имаме възможность да проверимъ твърдитията на г. Филипова, колкото и да е той честенъ и почтенъ. Е добръ, да почнемъ отдолу нагорѣ Г-нъ Филиповъ ви казва, че наистина съ такива чужди карти гласоподавали и работници избиратели, и лица неизбиратели. Вѣрно ли е това? Вѣрно е. И той, г. Филиповъ, ви казва, че това е вѣрно, слушайте слѣдующитѣ факти: първо, рано сутринта въ деня на избора, часътъ около 5—6, въ клоната на пожарната команда сж били събрани градски работници неизбиратели, раздадени имъ били по нѣколко избирателни карти всѣкому — по 4-5 — слѣдъ това тръгнали да гласоподаватъ, да сноватъ между първата и втората секция, за да гласоподаватъ съ чужди карти. За свидѣтель ви каза г. Филиповъ е, първо, Апостолъ Петровъ, агентъ на дружеството „Балканъ“, когото вѣрвамъ г. Сарафовъ да познава, ако е почтенъ човѣкъ. (Министъръ М. Сарафовъ: Не познавамъ даже името му!) Вториятъ свидѣтель е Лазаръ Вълчевъ, главенъ секретаръ въ Министерството на Обществениѣ Сгради, при когото сжщата история е била разказана. Второ, казва г. Филиповъ: „За подкрѣпление на горното служи и слѣдующиятъ фактъ, забѣлѣзанъ отъ нѣкои граждани. Градскиятъ агентъ Александъръ Дюлгеровъ и градскиятъ надзиратели Асѣнъ Петровъ, Илия и Василь Владимирови довели въ II секция, Ючъ-Бунаръ, на два пати по 30—40 души работници, които гласоподавали безъ да сж записани въ избирателнитѣ списъци, слѣдователно, гласоподавали съ чужди изби-

рателни карти. Свидѣтели на това сж: Георги И. Златаровъ, бившъ дългогодишенъ комисаръ въ тази градска частъ, Андрей Ивановъ, Илия Йовевъ, Георги Трайковъ, Юрданъ Мирчевъ и др. "Прочее, този фактъ, който той ви навежда, че сж били дадени карти на избиратели, че сж гласоподавали съ чужди карти, се установява, поне засега презумпцията е, че има конкретни факти, и се посочватъ свидѣтели, които ще го установятъ. Азъ не съмъ отъ онѣзи, които ще отида да хвана за рмцѣтъ тѣзи хора, какво ще ни кажатъ — съвсѣмъ не; по това показва едно само, че този човѣкъ, който въ този кратъкъ срокъ събиралъ тия свѣдѣния, е могълъ да ни посочи на такива хора. Дали ще имъ вѣрваме или не, дали г. Пипевъ нѣма да посочи противни доказателства, то е въпросъ на онѣзи, които ще отиватъ това да провѣрватъ.

Трето едно нѣщо, трето едно доказателство. Нѣкой си Илия Ивановъ, който не е билъ избирателъ, отишълъ да иска нѣкаква медицинска помощъ. Тѣ му казали: ще ти дадемъ и 2 л. отгорѣ само да гласоподавашъ; нѣ ти една карта! И той отишълъ да гласоподава. Свидѣтели посочени еди-кой си и еди-кой си: Антонъ Витоповъ, живущъ въ къща еди-кой си номеръ, по може да засвидѣтелствува това и самиятъ работникъ, който се оплаква, понеже не му дали паритѣ. Значи, четвъртата точка, за която ви казватъ, че дѣйствително сж давани на тия хора чужди карти, е вѣрна.

Но, г-да прѣдставители, тукъ трѣбва едно нѣщо да докажемъ ние: вѣрно ли е, че сж давани карти; вѣрно ли е, че е имало чужди карти у чужди хора; вѣрно ли е, че е имало повече отъ една карта у всѣки избирателъ? Е добръ, тукъ ще ни послужи изборното досие, ще ни послужатъ изборнитѣ книжа. Въ книжата има дадени слѣдующитѣ заявления: първо, заявление отъ Георги Ивановъ, застъпникъ на г. Ивана Вазовъ, въ което казва: въ мое присѣствие се намѣриха подъ шапката на Васила Стояновъ 24 избирателни карти на разни имена подъ № № еди-кой — които той излага. Питамъ да ми се каже: вѣрно ли е твърдението на г. Филипова, че отъ 10.000 карти сж били раздадени 6.000, а 4.000 сж били дадени на такива хора? Е добръ, въ единъ даденъ моментъ въ изборнитѣ книжа е приложено доказателството — самитѣ карти. (Докладчикъ И. Воденчаровъ: Само 4 сж!) Онѣзи сж други. Тукъ има номерата на 24 карти, намѣрени въ шапката на единъ обикновенъ гражданинъ. Кой питаше откъдѣ тукъ — мисля г. Досевъ — г. докладчика, откъдѣ сж вземени? Той каза: туй не е обяснено. Нема има нужда да се обяснява? (С. Пипевъ: Азъ ще ви обясня!) Кой държи депозита на картитѣ? Кметътъ! Кой ги рѣже отъ кочанитѣ? Разбира се, градскитѣ служаци! Ако въ Такевия джебъ се намѣрятъ 20 карти, вие ще мислите ли, че отидохъ и ги напечатахъ, вие ще мислите ли, че ги фалшифицирахъ; вие ще мислите ли, че отидохъ да открадна градския печатъ и ги подпечатахъ; вие ще мислите ли, че

отидохъ и ги откраднахъ? Не! Най-простото заключение е, че ми ги дадохъ. Откъдѣ? Отъ кметството; даде ми ги онзи, който ги има. Дадени имъ сж, слѣдователно, отъ градскитѣ агенти за да ходятъ да вербуватъ избиратели. На на тебе една карта да гласоподавашъ за Ивана, нѣ на тебе една карта да гласоподавашъ за Стояна! Значи, фактътъ, че сж били давани карти en bloc и сж гласоподавали хора, които нѣмали това право, е констатиранъ въ самия дневникъ. Картитѣ сж приложени, значи, нѣма на туй какво да отговорите! Значи, има начало на доказателство; че дѣйствително съ тѣзи карти е злоупотребено, че сж давани на хора не-избиратели, на хора, наети да работятъ по гробищата, за да дойдатъ на изборния денъ да гласоподаватъ, е фактъ установенъ.

Но нѣщо повече, г-да прѣдставители. Сжщиятъ г. Филиповъ ни казва, че се е констатирало и дѣйствително гласоподаване на чужди хора, и то по кой начинъ? По слѣдующитѣ два начина. Явяватъ се да гласоподаватъ нѣкои си двама актьори. Когато отворятъ партидата, кажатъ имъ: вие сте гласоподавали, други хора сж гласоподавали съ вашитѣ карти; съ сжщитѣ имена за актьори гласоподавали. Понеже били познати на бюрото, казва се въ контестацията, допуснали ги и тѣ да гласоподаватъ и тѣ гласоподавали, защото тѣ сж били дѣйствителнитѣ актьори. (Х. Камбуровъ: Тогава, тѣ сж прѣдставили карти!) Прѣдставили, г-нъ Камбуровъ, карти, но за Такева е гласоподавалъ други! Послѣ явява се и Такевъ и казва: азъ съмъ! — Казватъ му: ама гласоподавалъ е другъ! — А бе, холанъ, азъ съмъ Такевъ! — Хай гласоподавай и ти! (Смѣхъ.) Ама това е! (Докладчикъ И. Воденчаровъ: Грѣшка е!) Слѣдъ туй явява се нѣкой другъ, нѣкой си М. Н. Стойчевъ да гласоподава. Казватъ му: ти, приятелю, си гласоподавалъ, срѣщу твоего име е отбѣлзано, че си гласоподавалъ! — Ама какъ, бе джанхъмъ, нади ме познавате? — Хайде и ти гласоподавай! Явяватъ се трима евреи гласоподавали въ четата секция. Слѣдъ туй пише прѣдседателятъ на бюрото една записка до третата секция: „Г-нъ прѣдседателю, избирателитѣ отъ III-та градска частъ Аронъ Леви, Мардохай Ешеннази и Рахаминъ Ю. Калевъ съ карти подъ № № 5.416, 6.426, 6.813 сж гласоподавали по погрѣшка въ V-та секция. За свѣдѣние да не гласоподаватъ и въ Вашата“. На единъ еврейнъ допуснали пакъ да гласоподава. Другъ единъ приятелъ забралъ 45 дупи и ги завелъ на секцията да гласоподаватъ. Какви били тѣ? Работници. Кой е свидѣтель? Иванъ, Петъръ, Стояня. Съ какво гласоподавали? Съ чужди карти. Гласоподавали ли сж? Току-що ви обяснихъ. И по този начинъ твърдението на г. Филипова, че картитѣ сж били раздадени на хора неимѣющи право, второ, че сж гласоподавали дѣйствително — тукъ всички отъ прѣдговорившитѣ оратори потвърдяватъ — констатирани фактитѣ, които се алегираатъ въ контестацията, ако даже излѣзатъ вѣрни, иматъ ли влияние върху избора? Да, само тогазъ ще се произнесе, че трѣбва да се анкетира или да се касира изборътъ.

Въ случая какво имаме. Г-нъ Филиповъ твърди, че чужди хора взели чужди карти и гласоподавали. Вѣрно ли е това? Да, вѣрно е. Защото имаме констатирано, че двама актьори когато отишли да гласоподаватъ, срѣщну имената имъ било отбѣлѣзано, че сж гласоподавали. Значи, има начало на доказателства и много достовѣрни, защото се говори въ самия протоколъ.

Друго едно твърдение на г. Филипова е, че нѣкои карти били оставени на градскитѣ агенти да ги раздаватъ на тия хора. Това вѣрно ли е? Тукъ ви чете г. докладчикътъ единъ пунктъ отъ констатацията, въ който се твърди, че единъ градски агентъ е ималъ 45 чужди карти, които сж били раздавани безалаберно. Г-нъ Филиповъ твърди още, че една частъ отъ картитѣ сж били дадени на градскитѣ работници, а при това по нѣколко карти на единъ работникъ. И той фактъ е установенъ. Значи, твърдението на г. Филипова, че е злоупотребявано съ тия карти, че не сж били дадени по принадлежностъ, че неимѣющи право да избиратъ сж избирали, се установява. Поне имаме прѣдположение правдоподобно, че това нѣщо е станало. Нема, г-да народни прѣдставители, при наличността на тия данни, вие ще си затворите очитѣ и ще да кажете: макаръ всичко това да е вѣрно, но какво важи, че нѣкой отишелъ и казалъ на Ивана или Драгана това и това? „Малко ли сж зевзеци“, казваше г. Воденчаровъ. Вѣрно е, много зевзеци има, но не бѣха ли тѣзи зевзеци по Горнѣорѣховския изборъ, не бѣха ли сжичитѣ и по Царибродския изборъ? Г-нъ Бурмовъ, който не е избирателъ, който не е присъствувалъ въ дена на избора въ околията, дѣто той е ставалъ, дошълъ *post factum* и му съобщили. Неужели и г. Воденчаровъ нѣма да повѣрва, че нѣкое парвеню, нѣкой зевзекъ е отишълъ и заблудилъ г. Бурмова? Ако тая логика може да има мѣсто тукъ, защо да нѣмаше мѣсто и въ Горнѣорѣховския изборъ? Но така не можемъ да разсждаваме. Заблудили го. Добрѣ. Когато той излиза съ подписа си, трѣбва да знае, че той иде въ едно официално мѣсто *par excellence*, каквото е Народното Събрание, и когато иска да клевети хората, той трѣбва да мѣри думитѣ си. Не да се дращи — и да се дращи само затова, защото тукъ нѣма контролъ, защото никога Народното Събрание не е постановило тия констатации да се пратятъ на сждилището, за да хване този приятелъ за ушитъ, който пише, и да му каже, че още единъ пхтъ не се клеветятъ хора, които не сж въ Камарата. Но, както и да е, фактъ е за насъ, че хора като г. Бурмова, хора като г. Филипова се рѣшили да си турятъ подписитѣ. И азъ за г. Бурмова въ комисията говорихъ, че за мене той цитира факти, които азъ не мога да прѣнебрѣгна, но и г. Филиповъ тукъ цитира факти, които тоже не мога да прѣнебрѣгна. И както въ комисията гласувахме за провѣрката на Горнѣорѣховския изборъ, така и тукъ ще искаме да бждете логични, да бждете послѣдователни и да

провѣрите твърденията на г. Филипова. Той е толкова почтенъ, колкото и г. Бурмовъ. Той ви цитира факти по-опасни даже, отколкото онии, които сж говорени тамъ на нѣкоя кръчма, че било оставено не знамъ какво да се раздава на избирателитѣ. Тамъ даже такива банални фрази сж употребени, които нищо не изобразяватъ, но понеже имаме съмнѣние, казахме: ще провѣримъ. А тукъ хората ви казватъ: картитѣ се даваха на улични хора, съ чужди карти гласоподаваха, хванаха се и се дадоха подъ сждъ. Вие казвате: прокурорътъ ще ги сжди. Да, прокурорътъ ще ги сжди, но ние какво ще правимъ, какъ ще погледнемъ ние на избора? Ето защо, каквато ще да бжде присждата на сждилицата, тя не интересува Народното Събрание — Народното Събрание само ще се произнесе за правилността на избора; ние, слѣдователно, не се ангажираме съ рѣшението на сждилицата, но за насъ едно е важно, че протоколътъ констатира тия работи: хванати хора прѣстѣпници, съставили имъ актове, и хванати какъ? Хванати слѣдствие на едно незаконно дѣяние на градския съвѣтъ, който разполага съ паспортитѣ на избирателитѣ — картитѣ. Защо безъ карта, кждѣ ще отивашъ въ джандема? Ето защо, азъ нѣма да вдигна рѣка за нѣкакво касиране на тоя изборъ, защото — казалъ съмъ го много пхти — не така лесно трѣбва да изтезваме избирателитѣ, че единъ недобростѣстенъ иметъ, или единъ недобростѣстенъ началникъ или приставъ може да направи безобразия, та трѣбва да стоваримъ тия безобразия върху гърба на народа. Това нѣма да допуснемъ, но трѣбва да провѣримъ, вѣрно ли е и повлияло ли е на резултата на избора. Това ще го направимъ и още повече тукъ трѣбва да го направимъ, както ви каза г. Пешевъ, дѣто честта на г. Първия Министъръ на България е ангажирана. А и нѣма съмнѣние, че като е ангажирана честта на министра, ангажирана е и честта на България. Утрѣ ще се пише въ европейскитѣ вѣстници, че Първиятъ Министъръ на България е избранъ съ фалшификации. Бѣхъ челъ въ единъ френски вѣстникъ, че въ Японии, като се говорило за правилността на изборитѣ на единъ министъръ, казали, че тѣзи избори приличали на Стамболовитѣ избори. Значи, бѣхме се прославили. Утрѣ ще ви кажатъ: тѣзи избори сж Даневски избори. Ето защо, когато се касае работата за привилегиите на изборитѣ и особено когато се касае за нѣща станали въ Столицата, прѣдъ очитѣ на всички дипломатически агенти, когато се касае за избора на единъ министъръ-президентъ — то още не е голѣмъ аргументъ, но фактътъ, че въ случая даже честта на Първия Министъръ е ангажирана, а и г. Пипевъ е единъ почтенъ гражданинъ и добъръ търговецъ — нѣма съмнѣние, че трѣбва да допуснемъ провѣрка на тия факти. И, ако се окажатъ невѣрни, ще порицаемъ г. Филипова, че е написалъ констатация, като сж го заблудили; ако ли пъкъ се окажатъ вѣрни, азъ вѣрвамъ, че самъ г. Даневъ ще заяви, че нему такъв изборъ не му

трѣбва. И не му трѣбва затуй, защото, ако се не лъжа, въ в. „България“ отъ 14 февруарий миналата 1901 г. имаше една чудесно хубаво написана статия — и малко подозирамъ, че тамъ е пишало перото на нѣкои отъ днешнитѣ г. г. министри — въ която упрекаваха покойния Дико Йовевъ, че опозорилъ Столицата задѣто работници гласоподавали съ картитѣ на професори. Съ карти на професори работници гласоподаватъ, и ги питатъ: „ти професоръ ли си?“ — „може и да съмъ“ отговаря. (Смѣхъ.) Това е писано въ органа на правителството. И ако това е ставало въ Столицата, и ако днесъ се твърди, че това пакъ става — имаме аргументи и отъ органа на правителството, че сж ставали тия работи — вие ще ни позволите да провѣримъ. Ако не е вѣрно, толкова по-добрѣ, а ако е вѣрно, за честъта на правителството, за честъта на България, за честъта на самитѣ избраници, самъ г. Даневъ ще поиска унищожение на тоя изборъ.

Докладчикъ И. Воденчаровъ: Една бѣлѣжка само. (Отъ дѣснипата: Стига вече!) Ще ви прочета, г-да народни прѣдставители, само протоколъ на втората секция, въ която е констатирано дѣйствието на шайката, за която г. Такевъ толкова надълго и широко говори, а така сжщо и за лицата, които сж гласоподавали съ други карти. Ето какъ е отбѣлзано въ тоя протоколъ: (Чете.) „Прѣзъ цѣлия денъ изборътъ вървѣше мирно и тихо, никакво заявление, било отъ избирателитѣ, било отъ застъпникитѣ, не послѣдва и никаква безредица не се случи въ изборното мѣсто, освѣнтъ едно скарване между избирателитѣ вънъ отъ изборното мѣсто“, (М. Такевъ: На него не давамъ значение.) „за което, по разпореждането на г. прѣдседателя, се повика войската, и при излизането му самичкѣ при избирателитѣ, редътъ се въдвори. Избирателтъ Кръстю Дражевъ се яви съ избирателна карта на име Кръстю Беневъ, който не се допусна да гласоподава. При четенето на бюлетинитѣ, намѣриха се три бюлетини, написани съ моливъ, които бюрото намѣри за валидни и ги прие, съгласно чл. 116 отъ избирателния законъ“.

Това се констатира, колкото се касае до шайката, за която г. Филиповъ говори въ своята контестация и за която г. Такевъ толкова краснорѣчиво поддържа, че сжществувала нѣкаква шайка. Както виждате отъ протокола, никаква шайка не е констатирана. Една гюрултия имало вънъ отъ изборното мѣсто, (М. Такевъ: За шайка не говорихъ.) една гюрултия имало вънъ отъ избирателното мѣсто, прѣдседателтъ излѣзълъ и въдворилъ реда и се свършила работата. А касателно тия, за които спорѣхме, именно двамата актѣори, твърдението на г. Такева е съвършено неправдоподобно, защото трѣбва да приемемъ или че на едно лице сж издадени двѣ карти, за да гласоподаватъ двама души, или че първиятъ гласоподавателъ е гласоподавалъ погрѣшно; защото дѣйствителнитѣ лица сж се явили съ своитѣ карти и сж намѣрили отбѣлзани

своитѣ имена. Е, какъ е възможно да се яви другъ съ сжщата негова карта? (Единъ прѣдставителъ: Съ дубликатъ?) Това не е възможно. Или двама трѣбва да бѣдатъ на едно име, за да получатъ двѣ карти, или на едно име трѣбва да сж издадени двѣ карти. И, послѣ, не сж ги познавали. Така щото, този фактъ, на който толкова много се наблѣга отъ страна на г. Филипова, поддържанъ отъ страна на г. Такева, е съвършено неправдоподобенъ. Не е възможно да е ставало това нѣщо. Така щото, азъ мисля, че тия аргументи на г. Такева сж съвършено неоснователни.

Прѣдседателствующъ Д. К. Поповъ: Г-нъ Влайковъ има думата.

Д. Цанковъ: Часътъ е 8. Да остане за утрѣ.

Т. Влайковъ: Ако желаете, нека остане за утрѣ.

Прѣдседателствующъ Д. К. Поповъ: Часътъ е 7¹/₂.

П. Пешевъ: Г-нъ Влайковъ ще говори много.

Прѣдседателствующъ Д. К. Поповъ: Ако Събранието е съгласно?

Министъръ М. Сарафовъ: Нѣма още 7¹/₂. Продължете засѣданието до 8 ч.

Министъръ Д-ръ С. Даневъ: Ако г. Влайковъ свърши за половинъ часъ, дайте му да свърши.

Т. Влайковъ: (Отъ трибуната.) Азъ ще гледамъ да бѣда кратъкъ — ако свърша, толкова по-добрѣ. Азъ дойдохъ собствено да говоря оттукъ не защото мисля да говоря дълго, но защото искамъ да се чуя по-добрѣ.

Азъ поддържамъ прѣдложението, направено отъ моя другаръ г. Филовъ, за анкета, но като поддържамъ това нѣщо отъ свое име, както и отъ името на моитѣ приятели, азъ протестирамъ противъ направения упрекъ отъ страна на г. Воденчарова, че г. Филовъ, или който и да е отъ нашитѣ приятели, прави това прѣдложение, или поддържа това прѣдложение отъ нѣкаква заинтересованостъ, защото пропадналиятъ кандидатъ билъ нашъ приятелъ, г. Филиповъ. (Д. Манчовъ: То се разбира!) Азъ протестирамъ противъ това нѣщо заради туй, защото ние доказахме, че абстрахираме при изборитѣ лицата, които сж избрани, че ние гледаме при провѣрката на изборитѣ на работата така, както си е, безъ да мислимъ, кой е избраниятъ и какъвъ е. Това ние доказахме при Горнѣорѣховския изборъ, дѣто не е пропадалъ, ами е избранъ нашъ другаръ, и ние гласувахме за анкета. Менѣ ми се струва, че по-големо доказателство за нѣкаква незаинтересованостъ по изборитѣ не може да има.

Като поддържамъ предложението на г. Филова, подкрепено и отъ г. Пешева, азъ искамъ, прѣди всичко, да поясня нѣкои факти, които ми се стори, че г. Пешевъ невѣрно обясни, а така сѣщо се невѣрно подзеха и изказаха тукъ и отъ г. Такева.

Поддържа се мнѣнието, че при столичнитѣ избори се явяватъ малко гласоподаватели затова, защото или картитѣ не сж били раздавани на всички и заради туй не сж могли да дойдатъ на изборитѣ, или пъкъ защото се били уплашили отъ шайки. Азъ заявявамъ, че нито едното, нито другото може и трѣбва да се смѣта за вѣрно. По този случай не ще е неумѣстно, мисля, да се констатира една истина, която ще бѣде упрекъ на цѣлата столична интелигенция, на тая голѣма маса отъ чиновници, която пълни Столицата. Нашата столична интелигенция не се интересува отъ изборитѣ — не само отъ тѣзи избори, но въобще отъ изборитѣ. Отъ редъ години насамъ столичната интелигенция проявява съвършено слабо участие въ изборитѣ. Имало е случаи, когато сж били наредъ избори сѣдбоносни, имало е случаи и когато сж били по-малко сѣдбоносни, по-обикновени; и въ едниѣ, и въ другитѣ случаи тази наша интелигенция е проявявала слабъ интересъ. И ако се явяватъ сѣ пакъ хиляди гласоподаватели въ Столицата, по-голѣмата частъ отъ тѣзи хиляди сж хора отъ масата — това сж повече отъ населението на Ючъ-Бунарѣ. Въ онова врѣме, когато въ Столицата гласоподаваха и селянитѣ, това бѣха повече селяни. Фактътъ си е фактъ и нѣма защо да го криемъ. Въ дадения случай азъ ще приведа и друго едно обяснение на това, защо се явяватъ малко число избиратели. Обикновено, столичната интелигенция е опозиционно настроена противъ всѣко правителство, не само противъ това, отъ редъ години. Като по-интелигентни ли, или кой знае съ какво може да се обясни, но прѣдодолѣющето настроение е всѣкога опозиционно. (Д. Цанковъ: Като материалисти! — И. Бобевъ: Бай-Ганювци сж!) Както щете кажете, но въ този случай има единъ особенъ поводъ, задѣто една частъ поне отъ тази опозиционно настроена интелигенция не се яви да гласоподава. И не трѣбва да скриваме тази истина, това е онзи непотченъ, позоренъ даже, компромисъ да го кажа — да не употребя по-друга дума — който три отъ нашитѣ опозиционни групи направиха по този изборъ! Членовѣтъ на една партия, които прѣди мѣсець искаха осжждането на едни лица за злоупотрѣбление на власть и пр., отидоха заедно да направятъ компромисъ и канятъ столичната интелигенция да гласоподава за съединената листа! Това се обясни отъ единъ отъ нашитѣ вѣстници, когато бѣше хвърленъ упректъ, защо столичната интелигенция се оказала така индиферентна въ този изборъ. Това обяснение бѣше, слѣдователно, че имаше извѣстни причини — че не трѣбва само насъ да обвинявате, г-да, а трѣбва да поемете извѣстна вина и вие, ръководителитѣ на политическитѣ групи у насъ!

Като казвамъ тия факти, не искамъ да кажа, че заради туй изборътъ е редовенъ и трѣбва да се утвърди. Азъ стоя на положението — и ще докажа това нѣщо, — че изборътъ сѣ пакъ трѣбва да се сматри за опороченъ, или че има начало на доказателства за опорочването му и да се иска неговото анкетиране. Но при обяснението на тия факти, искамъ да бѣда обективенъ. (Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ: Вѣрвате ли, че е имало шайки!) Може да е имало единъ случай, но не е този фактъ, който ще уплаши столичната интелигенция, столичнитѣ избиратели, за да не отидатъ да гласоподаватъ. Ако бѣше този случай, азъ нѣмаше да обърна внимание на него — който е виновенъ, нека го хванатъ и накажатъ. Друго бѣше онова врѣме, когато дѣйствително шайкитѣ въ София правѣха избори, или спираха избирателитѣ да гласоподаватъ. Сега това нѣщо не може да кажемъ. Но благодарение на тази голѣма незаинтересованостъ на интелигентнитѣ столични избиратели, властѣта чрѣзъ своето главно орѣдие въ Столицата — кметството — отъ редъ години насамъ е злоупотрѣблявала, ползувала се е отъ тази индиферентностъ на интелигенцията и е правила изборитѣ всѣкога въ своя полза и всѣкога съ нечестни срѣдства. Въ Стамболово врѣме знае се какъ ставаха тѣзи избори — просто не се допускаха избирателитѣ да гласоподаватъ; по едно врѣме бѣха напалшени хората и можеше да се обясни защо не отиваха — въ 1896 г. напр. не дохождаха. Даже нѣмаше толкова нужда столичното кметство да си служи съ тѣзи елементи, съ които по-послѣ си служеше, защото тогава въ центра на околията се събираха избирателитѣ и отъ селата и властѣта се ползуваше съ това: довеждане най-разваленитѣ елементи отъ селата, спираха гражданитѣ и не имъ даваха да гласоподаватъ. Така бѣше въ 1896 г., когато ставаха извѣстни стрѣлбища, когато се уби единъ стражаръ тукъ, когато селянитѣ именно прѣдъ вратата на изборното мѣсто спираха гражданитѣ и не имъ позволяваха да отидатъ да гласоподаватъ. Но съ измѣнението на избирателния законъ, когато селянитѣ се отстранява вече — тѣ си избиратъ въ своитѣ секции — когато тукъ останаха само гражданитѣ да избиратъ, нашитѣ кметства захванаха вече напълно да се ползватъ съ онѣзи елементи, които бѣха въ тѣхнитѣ рѣцѣ и съ които можеха да се ползватъ — това бѣха пожарникаритѣ, отъ една страна, и циганитѣ, отъ друга страна. Разбира се, че можеха да си служатъ съ тѣхъ благодарение, казвамъ, пакъ на незаинтересованостѣта на столичната интелигенция, на столичнитѣ избиратели; защото какво може да направятъ 200—300 пожарникари и 5—600 цигани, ако се явѣха въ изборното мѣсто 5—6.000 интелигентни избиратели? И благодарение раздѣлението на групитѣ и на тѣхнитѣ листи, на която страна сж циганитѣ и пожарникаритѣ, тази листа и печелила. Така станаха изборитѣ, напр., въ 1898 г. (Г. Кирковъ: И въ 1899!) Помня,

Дъдо Цанковъ въ една избирателна секция искаше да влѣзе, но не го допуснаха циганитѣ него и нѣкои негови хора и той велегласно прогласи, че това е цигански изборъ. Така бѣше прѣзъ 1899 г., когато тоже единъ министъръ-президентъ бѣше избранъ съ помощта на пожарникаритѣ и циганитѣ. (Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Радославовъ! — Други: Не бѣше той!) Но като се признаваше това зло, което произлизаше отъ пожарникаритѣ и циганитѣ, което наистина се чувствуваше въ Столицата, миналата година се яви течение тукъ, въ Събранието, да се махнатъ тия елементи, за да се не злоупотрѣблява съ тѣхъ. Това се поддържаше както отъ едната страна на коалиционнитѣ партии, така и отъ другата. Зная, че се поддържаше почти изцѣло отъ приятелитѣ на днешното правителство, както не отказвамъ, че се поддържаше и отъ нѣкои наши приятели. Азъ и нѣкои други бѣхме противъ; казвахме, че не е злото тамъ, а е въ това, че нашата интелигенция не се интересува въ изборитѣ. Ако се заинтересува, тя съ своето множество ще удави гласовѣтѣ и на циганитѣ, и на пожарникаритѣ, и на всички други елементи и нѣма защо да се боимъ въ такъвъ случай отъ тѣхъ. Но при тази незаинтересованостъ, понеже циганитѣ и пожарникаритѣ, принасятъ зло, намѣри се болшинство въ Събранието, може би, и отъ другитѣ групи гласуваха, и се прие това, и се помисли, че се махнатъ вече ония елементи, ония прѣчки, които дѣйствително компрометирваха изборитѣ въ голѣмитѣ градове, а особено въ Столицата; че подиръ туй ще имаме избори, въ които ще участвуватъ истинскитѣ избиратели. Но доказа се, че каквито узаконения и да се направятъ, за да се попрѣчи на едно зло, намира се възможностъ да се злоупотрѣблява. И тукъ столичното кметство се оказа доста изобрѣтателно въ туй отношение; като се ползуваше и отъ очититѣ въ минало врѣме, то намѣри възможностъ да заобиколи тази прѣграда, която миналата година отъ сжщитѣ тия хора се турна. Като не можеше да ги експлоатира по този начинъ, по който ги експлоатираше досега, столичното кметство отиде да направи онова, което прѣди нѣколко мѣсеци бѣше изобрѣтилъ изкустниятъ изобрѣтател на много други работи, покойниятъ Дико Йовевъ, именно наема нѣколко дена прѣди избора нѣколко стотинъ прости работници и ги кара да вършатъ работи, които може би съвсѣмъ не трѣбواха и може би да трѣбваха, но като се знае, че градската каса е слаба, азъ никакъ не мога да допусна, че кметството можеше да харчи тогава именно за тия работи. (Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: За Васъ това единъ фактъ ли е, или прѣдположение?) Фактъ. Азъ го знаехъ като софийски гражданинъ. Азъ го знаа, че сж отишли, дѣйствително, нѣколко стотинъ хора да работятъ празна работа, напр. накарали ги да правятъ улици. Десетки години поминали тамъ безъ улици, сега взели да ги насипватъ; станали дупки отъ канализацията, трѣб-

ваше прѣдприемачтѣ на канализацията да ги изпълни, не, наело кметството работници да вършатъ тая работа! Сега, ако бѣха постоянни тия работници, съ тѣхъ можеха спокойно да експлоатиратъ, както експлоатиратъ съ другитѣ, вънъ отъ наетитѣ, каквито ги има при канализацията и градинитѣ, и понеже не сж пожарникари, могатъ да гласоуправятъ. Но за да се увеличи тѣхното число, кметството назначило други нѣколко стотини нѣколко дена прѣди изборитѣ. Другъ единъ фактъ има, който не се подчеркна нито отъ г. Пешева, нито отъ г. Такева, но който зная отъ свидѣтелски показания — видѣхъ резултата по улицитѣ. На другия денъ слѣдъ избора всички тия работници бѣха уволнени, и каква картина прѣдставляваше София? Захванаха да правятъ едни улици, насипали вече половината, тамамъ дошли до калѣта, на другия денъ всичко спрѣно — до калѣта насипано, а нататѣкъ оставено; останало отъ канализацията нѣкое парче недосипано, захванаха да го досипватъ и на другия денъ останало отъ него пакъ друго парче да зѣе. Всичко това показва, че тѣзи работници не сж били наети да удовлетворятъ нѣкои нужди на Столицата, а сж били наети съ особена мисия, която щомъ се е свършила, понеже отъ друга страна празната столична каса протестира противъ това излишно харчене пари, тѣхъ веднага ги уволняватъ. Това не е казано въ контекстацията, но това го знаемъ всички софиянци. Това е най-важниятъ фактъ, който като се провѣри — азъ го знаа, че е вѣренъ — издѣно опорочава избора. Азъ признавамъ, че този фактъ ако не е станалъ, не е пѣло да се докаратъ повече избиратели, защото избирателитѣ, както обяснихъ по-напрѣдъ, не сж дошли, нито че сж се бояли отъ шайки, нито нѣкой ги е спиралъ, а просто че не сж искали или не сж имъ раздали картитѣ. Какво имъ прѣчи да ги поискатъ? Кметството е проявило извѣстна немарливостъ, но всички избиратели иматъ възможностъ, както г. Филиповъ, да отидатъ да си взематъ картитѣ. Не е като да минаватъ прѣзъ села и километри. Та не е тамъ работата. И като признавамъ този фактъ за най-важенъ, азъ не искамъ да кажа, както заявихъ и по-напрѣдъ, че безъ него биха дошли повече избиратели, но азъ ще кажа, че безъ него избранитѣ депутати не биха получили тия гласове и резултатѣтѣ би билъ другъ. Азъ придавамъ на този фактъ, дѣто прѣди избора сж наети стотини души работници и веднага подиръ избора уволнени, азъ му придавамъ сжщо таково значение, каквото придавамъ и на подкупитѣ, придавамъ му сжщо таково, не, по той има по-голѣмо значение; защото тамъ подкупѣтъ въ морално отношение е такъвъ, че онзи, който е лично заинтересованъ, дава отъ джеба си пари, а тукъ, г-да, се даватъ чужди пари, дава се отъ общинскитѣ срдѣства. Така щото, деморализирующето срдѣство си е деморализирующе и тукъ, и тамъ, но тукъ въ сжщото врѣме се явява и грабежъ на общинскитѣ срдѣства; защото тукъ е общината, която подкупва

избирателитѣ. Така даже както е изказанъ фактътъ въ констестацията и както го обяснявамъ азъ отъ това, което зная отъ лични свидѣтели — азъ, дѣйствително, не бѣхъ тогава въ избора, но навѣкъ кажда говорила хората това и виждахме тия резултати — сѣ пакъ, споредъ мене, това е достатъченъ поводъ да се иска да се провѣри той и, ако се провѣри, зарадъ него да се касиратъ пакъ тия избори, даже да нѣмаше никакво друго обяснение на това нѣщо. Защото сѣ какво друго ще обясните назначението на тия стотини хора и уволняването имъ веднага подиръ избора, ако не сѣ това, че сѣ наети за да послужатъ въ нѣщо за избора. Ама г. Воденчаровъ казва: отдѣ да знаемъ тия хора дали сѣ гласоподаватели или не и за кого сѣ гласоподаватели и за кого не сѣ гласоподаватели? Ами тогава отдѣ знаемъ, че онѣзи хора, на които е даденъ подкупъ по Горнѣорѣховския изборъ или другъ изборъ, сѣ гласоподаватели и тѣ за тия лица, които сѣ избрани? Може би да сѣ взели паритѣ и пакъ за друго да сѣ гласоподаватели, или пъкъ съвѣтъ да не сѣ гласоподаватели. Ние смѣтаме, че срѣдството даване на подкупъ е безп्राветно, е опорочающе въ основата единъ изборъ. И това наемане на работници отъ градския съвѣтъ не е нищо друго освѣнъ подкупъ. Азъ го смѣтамъ за такъвъ, безъ да гледамъ послѣдствията отъ туй, дали дѣйствително тия хора сѣ гласоподаватели за този или онзи; употребено единъ пътъ това срѣдство, азъ го смѣтамъ за крайно безп्राветно и опорочающе въ основата самия изборъ. (Х. Камбуровъ: Трѣбваше да вземете статистиката на общината!) Това ще се докаже отъ анкетата. Ако имаше такива факти, нѣхъме да искаме касирането на избора, но понеже ги нѣма, искаме анкета. (Д. Манчовъ: На тѣхъ не може да вѣрвате.) Но тогазъ на кого вие повѣрвахте при гласуването за анкета по Горнѣорѣховския изборъ? И ние повѣрвахме, защото смѣтаме, че едно лице, което прѣдстави извѣстни факти, презумцията е, че прѣдстави нѣщо истинско, още повече че нѣкои работи оттукъ и оттамъ се доказаха. Напр., ако казваха отъ лани и другитѣ години, че имало подкупи въ Горна-Орѣховица, че и сега имало такива, и се указва на конкретни факти, ние трѣбваше да поискаме да се провѣри. Така е и тукъ. Понеже въ констестацията това, което се казва, се обяснява и отъ всички показания на стотинитѣ, какъвто съмъ и азъ, и още повече че по-нататъкъ има редъ факти, отъ които се потвърждава това, азъ казвамъ, че и да нѣмаше тия факти по-нататъшни, достатъченъ е само този фактъ за да искаме анкета и, ако се докаже, да искаме касирането на избора. Имаме тамъ указания, че тѣзи работници сѣ били, викани, събирани на едно мѣсто и имъ сѣ давали бюлетини. Едно лице, двѣ лица да кажатъ това нѣщо, то е достатъчно. Имаме на друго мѣсто факти, за които се привеждатъ доказателства, привеждатъ се свидѣтели, че сѣ видѣли какъ градскитѣ агенти сѣ водили по 20—30 души работници. Това сѣ

тия работници. Всичко туй иде да обясни загадката за нѣкои може би — защото за насъ не е загадка, а за нѣкои може да бѣде загадка — ажеба, защо сѣ назначени тѣзи 300—400 души прѣди избора и веднага слѣдъ избора сѣ уволнени? Ако има за нѣкои това да е загадка, тия послѣдующи факти ще обяснятъ. Тѣзи факти ще обяснятъ, че тѣзи хора сѣ завеждани на едно мѣсто, въ едно общинско учрѣждение, че имъ сѣ раздавани карти — знае се това нѣщо, — че на друго мѣсто сѣ водени по 20—30 души да гласоподаватъ и т. п. — работи, които идатъ да потвърдятъ, че тия хора сѣ назначени сѣ нѣкъ да гласоподаватъ на избора, макаръ и да не сѣ избиратели. (Д. Вълчевъ: Колко били?) Нѣколко стотини. Азъ точно не зная, но не по-малко отъ 200 души, като се погледне работата, колко улици сѣ прѣдприели, 10 или 5, или 6 улици сѣ захванали да правятъ изцѣло, а на сума мѣста сѣ почнати дребни работи. Тия работи не се вършатъ отъ 5—10 души, а отъ стотини. И въ този случай, г-нѣ Вълчевъ, азъ едно нѣщо ще заявя, че даже количеството не е важно, както не е важно и при подкупитѣ колко души сѣ подкупени. Важно е, че сѣ употребени тѣзи безп्राветни срѣдства за спечелване на избора, срѣдства, които азъ смѣтамъ, че издѣно опорочаватъ избора. Туй е само увеличающе, тѣй да се каже, вината обстоятелство въ това, че тия стотини души сѣ могли да измѣнятъ вече и резултата на избора, защото разликата между резултата на избраниитѣ и пропадналиитѣ е само 300 гласа. Значи, ако допуснемъ, че сѣ наети 300 души, тѣ може да измѣнятъ резултата на избора. Но даже да не го измѣниха, азъ настоявамъ, че това е безп्राветно срѣдство и употребено това срѣдство — азъ за себе си съмъ увѣренъ въ това — ако се докаже това, азъ смѣтамъ, че изборътъ е опороченъ и като такъвъ трѣбва да се касира на смѣщото основание, на което и вие, и ние искаме анкета на Горнѣорѣховския изборъ, за който изборъ, ако се докаже, че е имало подкупи, като дойде послѣ анкетата, ще искаме и вие, и ние касирането на този изборъ.

Ето защо азъ и моитѣ приятели — мисли, че тѣкувамъ и тѣхното мнѣние въ този случай — като искаме да бѣдемъ послѣдователни, ще вдигнемъ рѣка — азъ, за себе си поне, сѣ чиста съвѣстъ ще вдигна рѣка — за анкетирането на този изборъ, за да се докажатъ тия нѣколко факти, а другитѣ маса дребни факти оставамъ настрана и, ако се докажатъ, ще искаме касирането на избора. Това е, което искахъ да кажа.

Д. Христовъ: Твърдите ли факта, че работницитѣ слѣдъ изборитѣ сѣ уволнени?

Т. Влайковъ: Да, твърдя.

Д. Христовъ: Вземамъ актъ отъ Вашата бѣлжика.

Министър-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ:
Понеже частъ е 8, ще моля да се продължатъ прѣвнїята по този изборъ и по слѣдующитѣ утрѣ.

Д. Петковъ: Тѣй!

Д. Цанковъ: Г-нъ прѣседателю! Искамъ думата!

Казва се, че Събранието се открива въ 2 ч. Азъ казвамъ, че утрѣ ще го открия на 2¼ — повече нѣма да чакамъ! (Гласове: На 2, на 2!)

Прѣседателствующъ Д. К. Поповъ: Засѣданieto се вдига.

(Вдигнато въ 8 ч. послѣ пладнѣ.)

Прѣседателъ: **Д. Цанковъ.**

Подпрѣседатели: { **Д. К. Поповъ.**
А. Франгя.

Секретаръ: **П. Ковачевъ.**

Началникъ на Стенографическото бюро: **Т. Гължбовъ.**